

BÜRO EMEKÇİLERİ SENDİKASI

- ▶ **Gelir Adaletsizliği,
Servet Vergisi, Temel Gelir**
- ▶ **Vergide, Ücrette Adalet!**

“

*Vergi Haftası etkinlikleri
kapsamında 02.02.2021 ve
24.02.2021 tarihlerinde
on-line olarak
gerçekleştirdiğimiz panellerin
çözümleridir.*

”

Kocatepe Mah. Mithatpaşa Cad. No: 56/5-6 Kızılay-ANKARA
(0312) 425 63 79 - Fax: 425 61 82
www.bes.org.tr - bes@bes.org.tr

 BesGenelMerkezi BES_Gnl_Mrk BuroEmekciSen besgnlmrk

2 Şubat 2021

Moderatör: **Özer AVANAŞ**
(*BES Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri*)

Prof. Dr. **Hayri KOZANOĞLU**
(*Altınbaş Üniversitesi*)

Prof. Dr. **Mustafa DURMUŞ**
(*Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)

AZİZ ÖZKAN:

Değerli konuklarımız, değerli izleyicilerimiz hepimiz Büro Emekçileri Sendikası ve KESK adına saygıyla selamlıyorum.

Bu akşamki konu ve konuklarımız, 1990'dan itibaren her yıl şubat ayının son haftası olarak, kutlanan ama neyi kutladığımızı bilmediğimiz ve bize sürekli onurlu bir kutlama gibi sunan iktidarların vergi

politikalarını konuşacağız. Kimler açısından konuşacağız? Yoksulluk sınırı altında bir ücret alan 3,5 milyon kamu emekçisi açısından, açlık sınırı altında yaşayan 10 milyon asgari ücretli açısından, herhangi bir temel geliri olmayan ve 10 milyon işsiz açısından ve aynı zamanda emeği ücretsiz sayılan 11 milyon ev kadını açısından. Son olarak Türkiye ve Ortadoğu başta olmak üzere dünyada yürütülen savaş politikaları sonucu savaşta en çok zarar gören kadınlar açısından, kapitalizmin kâr hırsıyla yürüttüğü politikaları, iklim krizi ve ekonomik yıkıma neden olan doğa politikaları açısından...

Bu akşam gelir adaletsizliğini, servet vergisini ve temel geliri konuşacağız. Konuklarımız; Altınbaş Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu hocamız.

Eski adıyla Gazi Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Durmuş hocamız.

Bu akşamki konuklarımızla moderatörlüğü yapacak gelir uzmanı, aynı zamanda Büro Emekçileri Sendikası Genel Eğitim ve Örgütlenme Sekreteri Özer Avarnaş.

Büro Emekçileri Sendikası Merkez Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Panelin moderatörlüğünü Özer arkadaşımıza bırakıp ben iyi bir izleyici olarak sizleri izleyeceğim.

ÖZER AVANAŞ:

Değerli izleyicilerimiz bugün kıymetli akademisyenlerle vergi haftası çerçevesinde gelir vergisi adaletsizliği ve temel geliri tartışacağız. Ama önce Aziz Arkadaşımızın dediği gibi buna nasıl bakıyor. 90'lı yılların Gelir idaresi Başkanının Maliye Bakanlığında belirlenmiş olan vergi haftası ile BES'in tutumu nedir? Şimdi Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından önce martın sonu 2006'dan

sonra da şubatın sonuna alındı. Bir vergi haftası kutlanıyor. Burada bu etkinlik resmi prosedürleri yerine getirme, tuzu kurularla o yıl o dönem medyada görünür olan sanatçılarla birlikte pozların verildiği bir etkinli şeklinde kutlanıyor.

Vergi nedir, vergi işçi sınıfını nasıl etkiler, yoksullar vergiden nasıl etkilenir? Ya da vergileme yoluyla ezilen kesim toplumun hangi kesimidir? Konu başlıkları bu. Ülke bir krizin içinde, bu krizin faturasını kim ödeyecek? Kimin ödemesi gerekir sorusunun karşılığını birlikte arayacağız.

Vergi haftasının yapıldığı ay biz BES olarak da tartışıyoruz, hocalarımızın da katkısıyla servet vergisini tartışacağız. Vergi nedir vergi ne olmalı, yoksulluk sınırındaki verginin ne olması gerektiği de tartışılmalı. Bizim bakış açımız baştan beri değişmedi. Bu sene dijital platformda tüm kamuoyuna açık şekilde bunu tartışacağız. Şimdi Altınbaş Üniversitesi'nden Hayri Kozanoğlu hocamıza gelir adaletsizliği ve genel çerçevede görüşlerini belirtmek üzere söz veriyorum.

HAYRİ KOZANOĞLU:

Teşekkürler, iyi akşamlar diliyorum bütün katılımcılara. Gerek Aziz arkadaşımız gerek Özer arkadaşımız konuya güzel bir giriş yaptılar. Ben de önce gelir ve servet adaletsizliği nedir bunun göstergeleri nelerdir, sonra temel gelir ödemesi ya da yurttaşlık geliri ödemesinin ne anlama geldiğini kısa tartışacağız birlikte. Son-

ra da servet vergisinin bugünkü güncelliğine değineceğim. Teknik terimlere geçmeden önce gündelik hayattaki gözlemlerimi aktarayım. Muhtemelen siz de gözlemliyorsunuzdur. Ben şimdiye kadar hiç tanık olmadığım ölçüde sokaklarda dilenen marketlerden sebze meyve toplamaya çalışan, başıboş sokakta gezen, çaresiz bir şekilde bekleyen insana rastlıyorum. Zaten kapanan lokantaları, kafeleri, spor salonlarını gördükçe veya hiç iş yapamayan sokak satıcılarını, küçük esnafın umutsuzca müşteri beklentilerine tanık oldukça bunun böyle bir sonuçla karşılaşmak aslında kaçınılmaz. Şimdi bugün TÜİK bir istatistik yayımladı.

Türkiye’de göreceli yoksulluğun 14.2 olduğunu söyledi ve bunun 2010’dan beri düşüş içerisinde olduğunu ilan etti. Ama bu göstergeler birazdan değineceğim gibi gelir ve servet dağılımı iyice bozuldukça iyice anlamsız hale geliyor. Ben size rakamla basit bir örnekle söyleyeyim. İmdi göreceli yoksulluk dediğimiz zaman. Medyan kişinin geliriyle en yoksul kişinin geliri kıyaslanır. Medyan ne demek? 100 tane insan varsa bunun gelir açısından 50. Alınıyor. Bunun gelirinin yüzde 50’sinden az olanların oranı nedir ona bakılıyor. Şöyle düşünelim. En zengin yüzde 1’e giren insanlar, diyelim ki yılda 1 milyon lira kazanıyorlar. O 50. Sıradaki insan yılda 50 bin lira kazanıyor ve böylelikle 50 binin yüzde 50’si nedir 25 bin, bir yıldaki gelirin 25 binin altında olan insanlar yoksul göreceli yoksul sayılıyor.

Bir yıl geçtiğini düşünelim, o bir milyon kazanın çıktı 2 milyona 50 bin kazananın geliri 50 binde kaldı, bunun yüzde 50’si 25 bin. Ne kadar insan 25 binin altında kazanıyor buna baktığımız zaman belki bunun düştüğüne tanık olabiliriz ama öbür tarafta geliri 1 milyondan bir buçuk milyona çıkan insanın gelirin hiç dokunmamış oluyor. Türkiye’de ve dünyada zaten bütün istatistikler sadece yüzde 1’in yüzde 10’un zenginleştiğini gösteriyor. O yüzden o açıklanan istatistiğin hiçbir anlamı bence yok. Şimdi genel hatlarıyla Covid_19 ortamında nasıl bir tabloyla karşı karşıyayız kısaca onun üzerinde de durayım. Kaba taslak Türkiye’de de böyle dünyada da böyle, ücretiyle geçinenler kaba taslak 3 kategoriye ayrılmış gibi. Biri hangisi benim gibi Mustafa Hoca gibi mimar, muhasebeci, bilgisayar programcısı, savcı veya avukat yani büyük ölçüde işini uzaktan yapan, aynı geliri elde etmeye devam eden grup. Bir anlamda bunlar tuzu kurular grubu denebilir.

İşveren kesimi dışarıda bırakıyorum. Onlar zaten evlerinden işlerini yönetiyorlar. İkincisi hangisi? Başta sağlık sektörü olmak üzere, hepimizin alışverişte rastladığı marketlerde çalışanlar, kapımıza yiyecek siparişlerimizi veya paketleri getiren kuryeler yani lojistik çalışanları, temizlik işçileri, ulaşım işçileri bunlar büyük bir kamu sağlığı riskiyle karşı karşıya kalıyorlar. Covid_19'un etkilerine en fazla muhatap olan onlar. Zaten onlar arasında hastalananların sayısı daha fazla ama bir şekilde ücretlerini almaya devam ediyorlar. Üçüncü kategoride ise demin bahsettiğim kafelerde, restoranlarda, kültür sanat sektöründe, turizm sektöründe, spor salonlarında istihdam edilirken iş yerleri kapanan, bugün işten çıkarmak yasak olduğu için resmen işsiz kalmasalar da gelirleri düşen yaşam standartları gerileyen, küçük esnaf, insanlar genellikle alışverişlerini ya uzaktan yapmayı tercih ediyorlar ya da bir defada büyük marketlerden yapmayı tercih ediyorlar.

Umutsuzca müşteri bekleyen kent yoksulları, seyyar satıcılar, insanlar bunlardan giderek daha az alışveriş yapıyor. Çünkü sosyal mesafe kuralı gereği bir an önce işini halletmek telaşıyla bunlara çok fazla yanaşmıyorlar. İster istemez üçüncü gruptakiler varlık anlamında büyük bir eşitsizlikle karşılaşılıyorlar, buna paralel gelirlerinde artış olmuyor. Gelir dağılımı dediğiniz zaman insanların gelirden belli bir süre genelde bir yıl boyunca kazandıkları gelirden bahsediyoruz. Servet ise gelirin birikmiş hali. İnsanlar belli bir gelir elde ediyorlar. Bu gelirin ya hepsini harcarlar ya demin bahsettiğim tuzu kuru grubunda olanlar gelirlerinin bir kısmını tasarruf etmek yolunda bulunurlar ya da eskiden emekçiler kazanırlarsa harcarlardı, kazanmazlarsa harcamazlardı. Şimdi kredi kartlarıyla ihtiyaç kredileriyle çeşitli borçlanma mekanizmalarıyla finansallaşmanın derinleşmesiyle insanlar kazandıklarından fazlasını harcıyorlar. Yani emekçiler kazandığını yer genel anlayışı geride kalmış görünüyor. İşte bu gelirden fazla harcamasından fazla gelir elde edenler ne yapabilirler? Döviz alabilirler Türkiye gibi ülkelerde, borsaya girebilirler, zaman içerisinde ev, araba alabilirler. Yıl be yıl gelirleri artarsa bunların hepsi onların servetlerini oluşturur. Net servete bakmak daha önemli. Bir kişinin diyelim ki 500 bin liralık evi var. Krediyi aldı, 300 bin lira da borcu var. Onun net serveti 200 bin liradır.

Dünyada ve Türkiye'de giderek gelir ve servet adaletsizliğinin derinleştiğini görüyoruz. Bu ülkeler karşılaştırdığı zaman bazı ülkelerde gelir dağılımının çok daha bozuk olduğunu görüyoruz. OECD ülkeleri arasında Türkiye, Meksika

ve Şili'den sonra gelir dağılımı en bozuk olan ülke. TÜİK'in araştırma sonuçlarını size iletiyorum. Buna göre bile en zengin yüzde 20'nin geliri en yoksul yüzde 20'nin gelirinden 7 kat daha fazla. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de en zengin yüzde 20, gelirin yüzde 46,3'üne ulaşıyor. Bunun maaşlar düzeyinde baktığımız zaman, maaş ve ücretler toplam gelirin, açıklanan üretimin yüzde 46,7'sini alıyor. En zengin toplam içerisinde, en zengin yüzde 20, yani yüksek gelir grubunda bulunanlar ki çoğu zaman profesyonel meslek sahipleri, doktorlar, mimarlar, avukatlar genellikle bu gruba giriyorlar, bu şekilde kazanılan her 100 liranın 48.8 lirası zenginlerin cebine giriyor, sadece 4.5 lirası yoksulların cebine giriyor. Diğer bir ifadeyle, yoksul yüzde 20'nin kişi başına ortalama geliri, 8.999 lira iken, zengin yüzde 20'nin geliri 65 bin 960. Bu adaletsizliklerin değişik boyutları var. Bir boyutu da toplumsal cinsiyet boyutu. Kadınlar erkeklerden daha az kazanıyor. Aynı işe eşit ücret verilmiyor.

Mesela ortalama olarak erkekler 37 bin 72 lira kazanırken kadınlar 28 bin 214 lira kazanıyorlar. Bu eğitim grubuna göre tasnif edildiği zaman her zaman kadınlar erkeklere göre daha az kazanıyor. Aradaki fark yüzde 31,4. bunun yüksek öğretim mezunları için erkek ortalama 57 bin 848 lira kazanırken kadın 42 bin 238 lira kazanıyor. Yani yüzde 37'lik bir dezavantaja sahip. Göreceli yoksulluk oranına geçeyim. Maddi yoksunluk oranı yani insanlar yeterince ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu. Elektrikli ev aletleri alabiliyorlar mı, tamiratlarını yapabiliyorlar mı? Bir boyutu da bölgesel boyut. Türkiye'de bölgelere göre, tasnife göre baktığımız zaman. Orada da büyük bir adaletsizlik görüyoruz. Bu sadece gelirden değil gelirin harcamasında kendisini çok daha vahim şekilde gösteriyor. Mesela İstanbul'da yaşayan birisi gelirinin yüzde 3,7'sini eğitime harçayabiliyor.

Bu Karadeniz'de 0.9, Anadolu'da 1.5'a kadar düşebiliyor. Buna bağlı olarak yoksul bölgelerin harcama kapasiteleri de çok sınırlı. Mesela İstanbul'da insanlar, İstanbul'da yaşayan biri, gelirinin her 100 liranın 15,9 lirasını gıdaya harçayabiliyor. Dolayısıyla başka alanlara harçayabilecek parası var. Bu Van, Bitlis, Muş, Hakkari'yi bir gruba sokuyor TÜİK, Mardin, Batman, Şırnak Siirt'i diğer bir gruba sokuyor. Genellikle Kürt yurttaşlarımızın yaşadığı bölgeler. Böyle baktığımızda her 100 liralık gıda harcamasının 19 lirası İstanbul'da yapılırken, sadece 1.7 lirası Van, Muş, Bitlis, Hakkâri'de yapılıyor, 1.9 lirası Mardin, Batman, Şırnak, Siirt grubunda yer alıyor. Baktığımızda her bölgenin kendi

yoksulları olduğunu görüyoruz Türkiye'nin bütün TÜİK sıralamasına göre bütün gruplarında tek tek gelir dağılımı grupları da var. Dünyada zaten ülkeler arasında gelir dağılımı farklılıkları var. Türkiye orta grubunda bir ülkeye denk geliyor. Her ülkenin kendi içinde de gelir dağılımı bozuklukları var. Mesela çok çarpıcı bir istatistik var. Yüzde 20'lik grupların tüketim harcamaları mesela en yoksul yüzde 30,7'sini gıdaya harcıyor, zengin gurubu gelirin yüzde 15,3'ünü harcıyor, yani gelirin iki katını harcıyor. Buna karşın yoksul grubunda olanlar bir ayda 687 lira gıdaya harcayabilirken, zengin grubundakiler bunun iki mislinden fazla 1.383 lira harcıyorlar. Yani insanlar gelirin daha fazlasını gıdaya harcarsa dahi, sonunda yeterli gıda alamıyor. En çarpıcı durum eğitim ve kültürde ortaya çıkıyor. Bakın bu rakamlar aşırı çarpıcı vahim bir duruma işaret ediyor. Yapılan eğitim harcamaları yüzde 20'lik grubun bir ayda yapabildiği eğitim harcaması 20 lirayken, zengin yüzde 20'lik grup 400 lira harcıyor. Yoksul grubundakilerin 20 katı kadar harcayabiliyor. Yoksullar zenginlerin 20'de 1'i kadar harcayabiliyor. Eğlence ve kültürde yoksullar her ay 40 lira harcayabilirken zengin gurubundakiler 350 lira harcıyor.

Burada da 9 katlık bir fark var. Türkiye'de neresinden bakarsanız gelir ve servet dağılımı çok bozuk bir durumda. Şimdi zamanı ekonomik kullanmak açısından ben 5 dk. da yurttaşlık geliri ve servet vergisini kısaca anlatacağım. Öncelikle yurttaşlık geliri değişik adlar alabiliyor. İnsanların bir ülkenin yurttaşı olmak sıfatıyla, gelirini medeni halini bir iş sahibi olmasına bakmaksızın, herkesi aylık veya haftalık yapılan bir ödemeyi gösteriyor. Temel gelirin iki yorumu olabilir. Birincisi sağ yorumu ikincisi sol yorumu. Temel geliri sağdan savunanlar, robotların, yapay zekanın insan emeğinin yerini alması, bir anlamda emeğin ayıplanmasına karşılık, sosyal patlama endişesiyle, ki bunlar arasında dünyanın en zengin insanı haline gelen Elon Musk var, temel geliri yani insanlara her ay belli bir para ödenmesini savunuyorlar. Yine sağdan savunanların bir gerekçesi de şu; çeşitli sosyal programlar, açlığa yönelik yoksulluğa yönelik, tek gelirli çocuk sahibi olan annelere yönelik, yaşlılara yönelik sosyal programlar eğitime sağlığa yönelik, kendilerine liberter liberal diyenler, bunların eskiden beri hepsine karşı çıkarlar.

Bu temel geliri, bu yüklerden kurtulmak için bahane olarak kullanıyorlar. İnsanlara her ay insanların hesabına para yatırılım, bütün sosyal programları tasfiye edelim. Bu sağ yorumu. Sol yorumu da şu; temel geliri ödemesi yappa-

rak, az önce işaret ettiğim, gelir ve servet dağılımı bozukluklarını törpüleyebiliriz. İnsanların eline her ay belli bir para geçerse, mesela bin lira kazanmaları garantiyse, insanlar emek piyasasına çıkarırken, bir işe ararken, pazarlık güçleri daha fazla olur. Onları bir sendika temsil ediyorsa, eli daha güçlü olur. Diğer bir savunma nedeni ise. Bir ülkenin doğal ve kültürel kaynakları vardır.

Mesela İstanbul en önemli bir ekonominin nabzının attığı yerken, katma değeri fazlayken Güneydoğu'da Doğu Karadeniz'deki bir insanla da paylaşılması veya Antalya, Muğla gibi yerler Türkiye'nin turizm bölgeleri. Burada katma değer daha fazla. Buranın meyvelerinden diğer yurttaşların da bundan faydalanması gerekir. İç göçü de engelleyebilir. Şu soru akla gelebilir. Devlet zaten vergi gelirleri elde ediyor. Zaten altyapı yapıyorsa okullar açıyor, hastaneler yapıyorsa, oradaki yurttaşlara gidiyor bu. Bu devletin görevleri ama bunun bir maddi karşılığının olması da anlamlı. Sol yorumun bir başka savunusu; sosyal programın devam etmesi, eğitimin sağlığın eşit parasız nitelikli olarak sunulması, engellilere yaşlılara yönelik adaletsizliği önlemeye yönelik yatırımların devam etmesi. Şimdi bu temel geliri bir asgari ücretle karşılaştırmamak lazım. Bu emek karşılığı elde edilen bir gelir. Bunun böyle bir insanı bir aileyi geçindirecek bir gelir olarak düşünmemek lazım. Türkiye'de bu son dönemde bazen çok vahim yoksulluk manzaralarında küçük gelirler de insanları yaşam standardını yükseltebiliyor. Tenceresi kaynamayan insanlar bulgur, yağ, salça alabiliyor. Çocuğuna süt alabiliyor. Mutlak yoksulluğu da ortadan kaldıracak bir şey. Mustafa arkadaşımızın bu konularda detaya gireceğini biliyorum. Kısa servet vergisinden bahsedeyim.

Dünyada bu gelirin ulaştığı eksiklikler öyle bir noktaya geldik ki; bunun toplamı olan servetin vergilendirilmesi nisbi olarak servet dağılımı eşitsizliklerini büyüttü. Şimdi be size 5 maddelik servet maddesi neden gereklidir bir sıralama yapacağım. Sonra da bunun nereden geldiğini anlatacağım. 1- gelir eşitsizliği öyle bir noktaya ulaştı ki, bu servetlere çok vahim bir şekilde katlanarak yansıdı. 2- Covid_19 döneminde bütçe açıkları mali açıkları buna karşı belli grupların gelirleri de çok arttı. Buna bağlı olarak servetleri de arttı. Bunu dengeleyici bir unsur olarak uygulamak gerekir. 3- borsalar bu dönemde çok sırada. İnsanlık trajedisi yaşanırken. Borsalarda aşırı sıçramalar görüldü. Bunu dengeleyici bir unsur olarak kullanmak gerekir 4- giderek daha fazla vergi kaçırma eğilimleri vergi cennetlerine para park etme eğilimleri ortaya çıktı. Bu-

nun sonuçlarını toplumda eşit şekilde paylaşmak için bu kaçakları engellemek için servet vergisi gerekli. 5- toplumsal mutabakat veya toplum sözleşmesi bir ülkedeki insanları bir arada tutan bağlar zayıflamaya başlıyor. Bu giderek kuttuplaşma radikalleşme gibi sonuçlar ortaya çıkarıyor. Onun için servet vergisi uygulanmalı. Peki bunu söyleyen kim? İşte sosyal demokrat yorumcu, sendika temsilcisi olabilirdi.

Bu listeyi ben dünya bankasının sitesinden aldım. Servet vergisi neden gerekli diye bloğuna yazılan bir makaleden aldım. Dünya öyle bir noktaya geldi ki; IMF gibi dünya bankası gibi dünya zenginlerinin küresel elitlerin bulunduğu Davos'ta da telaffuz ediliyor. Onlar da artık bu piyasa toplumunun neoliberalizmin küresel kapitalizmin işlemediğini, insanlara artık kendi tezlerine inandıramadığını görüyorlar ve bu nedenle bu uygulamaları kâğıt üzerinde savunuyorlar. Ama bunların hayata geçmesi için yaşana bu süreçlerden zarar gören vatandaşların sol sosyalist partilerin sendikaların yurttaş temsilcilerinin bu konuda bastırması daha yüksek taleplerle eli açması ve kitleleri buna ikna etmesi gerekir.

Sözlerimi bitirirken BES'in düzenlediği bu açık oturumun bu fikirlerin tartışılması sizin bulunduğunuz çevrelere yayılması açısından ben çok yararlı olacağını düşünüyorum.

MUSTAFA DURMUŞ:

Ben sözlerime bugün demokratik haklarını kullanarak demokratik ve özerk üniversitesi için direnişte olan Boğaziçili öğrencileri ve öğretim üyelerini selamlayarak ve gözaltına alınan öğrencilerin bir an önce serbest bırakılmasını dileyerek başlıyorum.

Bu panel Vergi Haftası gerekçesiyle düzenlenen bir panel ama bu panel sizin de bildiğiniz gibi bu yıl çok farklı bir konsept altında yürümek zorunda kaldı. Çünkü koşullar çok değişti. Covid-19 altında biz bunu yapıyoruz. Covid_19 ile birlikte birçok şey de değişti. Öncelikle, ka-

pitalizmin 1929 krizinden sonra yaşadığı en derin ekonomik krize tanık olduk. Bu salgın bize kapitalizmin sağlık altyapısının ne kadar çürük olduğunu gösterdi. Aynı zamanda bu salgınla birlikte otoriterleşmede ve militerleşmede ciddi bir artış oldu. Bunu bahane yapan siyasi iktidarlar temel hak ve özgürlüklere ciddi bir şekilde saldırmaya başladılar. Salgının böyle bir boyutu ortaya çıktı. Aslında bunlar tabii ki yeni değil, özellikle son 40 yıldır uygulanmakta olan neoliberalizmin deonun çöküşünün temel belirtileriydi, artık iflas ettiğinin belirtileriydi. Sistemin yürütülmesinde yaşanan zorluklar ortaya çıktı.

Covid-19'un ortaya çıkardığı başka şeyler de var. Emekçiler lehine halklar lehine... Yıllarca bize sizler "birer bireysiniz kendi çıkarlarınızı maksimize etmek peşinde koşarsınız" denmesine rağmen, Covid-19 toplumun var olduğu gerçeğini ortaya çıkardı. Salgın herkesi eşit şekilde etkilememiş olsa da, hemen hemen herkesi etkiledi ve bu salgına karşı da özellikle halkın kendi içinde gönüllü dayanışma ağlarının oluşturulduğuna tanık olduk. Yani bir toplum fikriyatı kendisini çok güzel bir şekilde ortaya çıkardı.

İkinci olarak bu Covid-19 biraz önce söylediğim nedenlerden ötürü de, özellikle neoliberal ideolojinin ciddi bir inişe geçtiğini ortaya koydu. Bu da bizim önümüze bu gelişmeden hareketle, emek, demokrasi, özgürlükler perspektifinden daha radikal bir paradigme ve program oluşturmamız ve ideolojik yenilenme içine girmemiz gerektiğini gösterdi.

Bir başka şey daha gerçekleşti, işin aslına bakarsanız: Dünyanın her yerinde olduğu gibi devletlerin gerçek yüzlerini görme fırsatımız oldu. Yani halkın, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, hem genel sağlık politikaları, hem izlenen sürü bağışıklığı politikalarıyla, hem mali politikalarla büyük tekelin ve büyük sermayenin korunduğuna, buna karşılık işçi sınıfının ciddi risklerle karşı karşıya bırakıldığına, örneğin Türkiye'de olduğu gibi, günlük 40 liranın biraz üzerinde bir ücretle insanların açlığa mahkûm edildiğine tanık olduk. Hem otoriter -militer rejimlerin, hem de liberal olarak tanınan burjuva demokrasilerinin ne kadar etkisiz ve adaletsiz olduklarını gördük. Bu da bize bir fırsat sunuyor: Demokrasiyi yeniden tanımlamak, yukarıdan aşağı değil, aşağıdan yukarı, yerinden, doğrudan-tabandan katılımcı bir biçimde yeniden tanımlamak. Bu fırsata sahip olduğumuzu düşünüyorum.

Tabii ki Covid-19'un en bariz şekilde ortaya çıkardığı olgulardan bir diğeri de kapitalizmin neden olduğu eşitsizlikleri daha da derinleşmiş olması. Hayri Hoca bunu detaylarıyla açıkladı. Hem Türkiye'den hem dünyadan örnekleriyle sundu. Dünyadaki büyük reformlara da baktığınız zaman uluslararası örgütler bunun altını çiziyorlar. Birkaç örnek vereceğim. Öncelikle yoksulluk arttı. Hatta Dünya Bankası'nın bir raporuna göre Covid-19 salgını ile birlikte dünyada yoksulların sayısı 80 milyon ile 193 milyon arasında arttı. Ama yoksulluk olgusu sayılarla ölçmenin ötesinde, bir sosyal ilişkilene biçimidir. Dolayısıyla yoksulluğun kaynaklarını bu sosyal ilişkilerde aramak durumundayız. Salgın var olan yoksulluğu sadece artırmıştır. Önerilerimizi de bu bağlamda sunmaliyiz. Mesela Türkiye'de üç tane akademiysen arkadaşımızın yaptığı bir çalışma Covid-19'un etkisiyle beraber en alttaki yüzde 20'lik gurubun sadece 9 ay içerisindeki milli gelirden aldığı payın yüzde 18 civarında azaldığını ortaya koydu. En üstteki gelir grubunu payı ise yüzde 200 civarında artmış durumda. En yukarıdaki yüzde 20 ile en alttaki yüzde 20 arasındaki 7,3 oranındaki farklılık 8.6'ya çıktı ve Gini Katsayısı da 0.41'in üzerine çıkmış durumda. Bunlar oldukça önemli tespitler. Ama şunun da altını çizmekte fayda var. Covid-19 öncesinde de gelir dağılımı adaletsizliği vardı. Salgın ile birlikte bu eşitsizlikler daha derinleşmiş oldu. Sonuçta artık derin bir yoksulluktan söz edebiliriz.

Servet dağılımı eşitsizliklerinin de Covid-19 öncesinde büyük çapta olduğunu görebiliyoruz. Size bu konuyla ilgili olarak 2019 yılında yapılmış olan uluslararası bir çalışmanın Türkiye'ye ilişkin tespitlerinden kısaca söz edeyim. Çünkü servet vergisini konuştuğumuzda servetin nerede olduğunu bilmek zorundayız. Çalışmayı Credit Suisse adlı bir uluslararası kuruluş yaptı ve 2020 yılı sonu itibariyle de rapor halinde kamuoyuna açık bir biçimde yayımladı. Türkiye'ye ilişkin olarak şöyle tespitleri var. Öncelikle finansal servetten söz ediliyor yani Hazine bonolarından, banka mevduatlarından, borsa paylarından, diğer değerli kağıtlardan oluşuyor. Bu rapor sadece finansal servetten bahsediyor. Türkiye'de finansal servetin toplam servet içindeki payının yüzde 21 civarında olduğu ileri sürülüyor. Böylece servetin büyük kısmının (yüzde 79 oranında) toprak, emlak-konut, inşaat, fabrika ve diğer sermaye malları gibi reel servet biçimlerinde tutuluyor. Ancak, tek başına finansal servet bile üzerine düşünölmeye değer büyüklükte. Rapor Türkiye'nin toplam servet stokunun yaklaşık 1.4 trilyon dolar civarında olduğunu ileri sürüyor. Burada bir detayın altını çizeyim. 2003 yılında AKP iktidarı iş başına geldiğinde de Türkiye'deki servetin

dünya servetindeki oranı binde 4 idi. 2019 yılında da bu oran aynı yani binde 4. Yani “18 yılda Türkiye’nin varlığını, servetini inanılmaz bir biçimde büyüt-tük” gibi açıklamalar gerçeği yansıtmıyor.

Tabii bu servet eşit şekilde de dağılmıyor. Biraz önce medyan servetten bahsedildi. Yani toplam 5 kişi arasında 3’üncü kişinin servetinin ne olduğunu konuşuyoruz. Bu açıdan Türkiye’de medyan servetin sadece 6586 lira olduğu ortaya çıkıyor. Yetişkinler olarak tarif edilen 55 milyon insanın yüzde 62’den fazlasının serveti on bin doların altında kalıyor. Aslında ilk çarpıcı durum bu. Yani herkes on bin dolar almıyor ama o 55 milyonun yüzde 62’sinin serveti on bin doların altında. Servet Gini katsayısı ise 79.4. Dikkat edileceği gibi ser-vet bölüşümü gelir bölüşümünden iki kat daha adaletsiz. Ayrıca nüfusun en zengin yüzde 1’i toplam finansal servetin yüzde 42,5’ine, en zengin yüzde 5’i yüzde 61’ine ve en zengin yüzde 10’u yüzde 70’ne el koyuyor. Daha çok çarpıcı birkaç şey söyleyeyim. Bu sefer vergiden özellikle yeniden dönüştürücü vergiden bunların başında gelen servet vergisinin nereye yönelmesi gerektiği konusunda işaretleri burada görebilmek mümkün. Şöyle ki: Ülkede 1 ila 5 milyon dolar serveti olan yaklaşık 81 bin zengin, 5 ila 10 milyon dolarlık serveti olan 7 bin 453 zengin, 10 ila 50 milyon dolarlık serveti olan 4 bin 779, 50 ila 100 milyon dolar serveti olan 440 zengin ve 100 ila 500 milyon dolarlık serveti olan 45 süper zengin var. 500 milyon doların da üzerinde serveti olan var. Bun-ların aşağı yukarı kimler olduğunu tabii ki sizler de tahmin edebilirsiniz.

Buradaki önemli hususu finansal servetin belli ellerde çok ciddi bir biçimde birikmesi hususu. Türkiye’de Merkez Bankası’nın, BDDK’nın yapmış olduğu çalışmalara baktığımızda finansal servetin yüzde 52’sinin banka mevduatında tutulduğunu görüyoruz. Yüzde 36’sının borsadan geldiğini ve yüzde 16’sının da Hazine bonosundan elde edildiğini görebiliyorsunuz. Kasım 2020 itibariyle ise Türkiye’de yerleşiklerin 3 trilyon liranın üzerinde mevduatı var, tam olarak 3,26 trilyon lira. Fakat bunun yüzde 45’i TL cinsinden, yüzde 47’si de dolar ya da avro yani döviz cinsinden tutuluyor. Kısaca dövize yönelim fazla. Peki bun-ların ne kadarı bir milyon doların üstünde? Ortalama olarak her ikisinde de yüzde 52’si bir milyon dolar ve üzerinde. Özellikle de dolar ve avro cinsinden tutulanlarda bu yüzde 68’e kadar çıkıyor.

Dolayısıyla servet vergisi söz konusu olduğunda öncelikli olarak finansal servetler hedeflemeli. Böylece biz finansal servetlerin kaynağını da, tutuldukları yerleri de ortaya koymuş olduk Şimdi gelelim tabii ki bu noktadan itibaren bu gelir dağılımı ve yoksullukla ilgili tespitlerimize. Daha önce de vurguladığımız gibi, hem yoksulluk, hem gelir ve servet dağılımı eşitsizlikleri sadece sayı değil, bir sosyal ilişkilene biçimi ama nihayetinde kapitalizmin kaçınılmaz sonucu. 300 yıllık kapitalizmin insanlığı ve bizim insanımızı karşı karşıya bıraktığı durum bu. Özellikle Covid-19'dan sonra daha da kötüleşti ve bundan sonra da bu kötüleşme sürecektir gibi. Peki neden bu eşitsizlikler var? Kabaca bunun iki kaynağı var. Bunlardan bir tanesi birincil bölüşüm dediğimiz emek sömürüsüne dayalı yani piyasa ilişkilerinin ortaya çıkardığı bir durum. Örneğin asgari ücret 2 bin 824 lira olarak tespit edilmişse eğer, bu zaten yoksulluğun da gelir dağılımı adaletsizliğinin ne kadar ileri düzeyde olduğunun da çok belirgin bir göstergesidir. Çünkü aşağı yukarı 10 milyon civarındaki emekçimiz asgari ücret ve civarında gelir elde ediyor. Bu asgari ücret de sizin de bildiğiniz gibi 4 kişilik bir açlık ücretinin hemen sınırında bir yerde. Kısaca insanımızın önemli sayıda bir kısmı açlık sınırında yaşıyor. Bırakın yoksullaşma sınırını, açlık sınırında yaşıyor. Bu çerçevede baktığımızda “Türkiye'nin göreceli yoksulluk yüzde 14 civarında olmuş, efendim bu oran da giderek azalmış” gibi açıklamalar ya da sunulan veriler gerçeği yansıtmıyor. Bunun da altını bir kere net bir şekilde çizmiş olalım.

İkincisi faktör de vergi politikaları. Son zamanlarda kendisini çok net bir şekilde gösteren adaletsiz vergi politikalarının gelir ve servet eşitsizliğini inanılmaz ölçüde bozması. Birkaç örnek vermekle yetineceğim sadece. Türkiye'deki vergilemenin ne kadar adaletsiz olduğunu biliyoruz. Kabaca yüzde 70'i dolaylı vergilerden, yüzde 30'u civarında da dolaysız vergilerden oluşan bir sistem var. Zaten dolaylı vergilerin çok büyük bir kısmını emekçiler ödüyor yoksullar hatta işsizler ödüyor. Fakat bunlar öyle bir durumdalar ki bunların geliri ne kadar düşük olursa ödenen verginin yükü de o kadar ağır oluyor. Birincisi bu. Yani dolaylı vergilerin bu kadar ağırlıkta olması. İkincisi de yüzde 30 civarındaki dolaysız vergilerin birleşimi de son derece adaletsiz. Bunların kabaca üçte ikisi gelir vergisinden, üçte biri ise kurumlar vergisinden oluşuyor. Gelir vergisinin de yüzde 93'ü stopajla alınıyor. Bunun da yüzde 65-70' emekçilerden kesiliyor. Yani gelir vergisinin de çok ciddi bir kısmını emekçiler ödüyor.

Dolayısıyla yeniden bölüştürücü, iyileştirici politikalar önerirken bu verileri esas almamız gerekiyor. Gelir vergisini artırmak gerekir dediğiniz de emekçiye daha da zarara uğratabilirsiniz. Bu yüzde bunun nasıl olacağı konusunu tam olarak netleştirmek gerekir. Bu çerçevede baktığımız zaman başka bir takım gerçeklerle de karşılaşılıyor. Özellikle de sermaye geliri elde edenlere o kadar çok vergi indirimini, istisna muafiyet var ki ödedikleri efektif vergiler kanunda yazılan vergi oranlarının çok altına düşüyor. Örneğin Gelir Vergisi Kanununda yazan ve en üst gelir diliminde olanların tai tutulması gerekli oran yüzde 40'tır. Fakat bu zenginlerin efektif (fili) olarak ödedikleri oran yüzde 20 , bilemediniz yüzde 22 civarındadır. Zira bu kesimler çok sayıda muafiyet ve istisnadan faydalanıyorlar. Bu muafiyet istisna dediğimiz bütçe kanununda yer alan ve “vergi harcaması” olarak adlandırılan kalemler. Bu yıl yaklaşık 231 milyar lira tutarındaki bir vergi bu kesimlerden vergi harcaması adı altında alınmayacak.

Ben sizinle 2019 yılına ilişkin bir iki veri daha paylaşmak istiyorum. Henüz Covid_19 Salgını yok iken en fazla vergi ödeyen yüz vergi rekortmeni listelerine baktığınızda şunu görüyorsunuz: Toplamda 162 milyar liralık gelir vergisi tahakkuk etmiş, bunun içerisinde sermaye geliri elde edenler yani beyannameyle gelir veren 3,5 milyon civarındaki kâr payı, faiz, rant geliri elde edenlerin 28 milyar lira gelir vergisi ödemeleri gerektiği belirlenmiş, tahakkuk etmiş fakat bu kesimler sadece 7,9 milyar lira ödemişler. Yani 8 milyar liralık bir vergi ödemişler. İnanılmaz derecede düşük bir vergilendirme söz konusu. Bunu şöyle bir hesabını yapın. 3,5 milyon sermaye geliri elde eden zengin, toplam vergi gelirlerinin Türkiye'deki vergi gelirinin yani toplanan her 100 liranın sadece 4,9 lirasını ödemişler, toplam gelir vergisinin ise 1,2 lirasını ödemişler. Yani yüzde 1'ini ödemişler. Bu bile ciddi bir biçimde vergileme politikaları bağlamında neden gelir dağılımı adaletsizlikleri olduğunu ortaya koyuyor.

Servet açısında baktığımızda, Gelir Vergisi Kanunu'nun evlere şenlik bir geçici 67'ci maddesi var. Bu geçici 2018'de konuldu ama o tarihten bu yana sürekli uzatıldı. En son salgın gerekçe gösterilerek 2025'e uzatıldı. Neyi söylüyor biliyor musunuz? Mevduatlardan sadece neredeyse bir asgari ücretlinin ödediğinin yarısı kadar vergi al. Hatta hiç vergi alma. Mevduattan sıfır vergi. Faiz gelirinden bahsediyorum. Peki borsa. Borsa gelirlerinden de hiçbir şekilde vergi alınmıyor. DİBS gelirleri. Yani devlet iş borçlanma senetleri. Hazine bonola-

rı ve tahvilleri. Bunlardan da yerli yabancı fark etmeksizin sıfır vergi alınıyor. Bunlar değerli arkadaşlarımız finansal servetin asıl kaynakları. Bunlarla daha da zengin oluyorsunuz. Öbür taraftan da yapılan “faiz lobisi” tartışmaları tam bir kayıkçı kavgasını bize anlatıyor. İşin aslı faiz lobisi bu uygulama ile kendini gösteriyor. Faiz lobisi işte burada. Bununla mücadele edilecekse, o faiz gelirini ağır şekilde vergilendirirsiniz. Ama tam tersi oluyor, sıfır vergilendirme. Bakın yenilerde bir kanun çıktı. Özel İletişim Vergisinin oranını yüzde 7.5’tan yüzde 10’a çıkardılar. Dünyanın servet vergisini konuştuğu (işte Arjantin’de onaylandı), hemen hemen sermaye gelirlerinin daha fazla vergilendirilmesinin gündemde olduğu bir dönemde, Dünya Bankası ve IMF’nin bile sermaye vergilerini savunduğu bir dönemde bizimkiler vergi açığını özel iletişim vergisini 7.5’tan yüzde 10’a çıkararak kapatmaya çalışıyorlar. Yaptıkları şey şu: Ağırlıklı olarak salgınla beraber internet kullanımının yoğunlaşması yani dijital iletişimin yoğunlaşması sebebiyle, kurnazca bir fırsatçılıkla buradan bir vergi elde edebilir miyiz derdindeler. Edebilirsiniz ama bu arada zar zor eğitime uzaktan erişebilen yoksul çocuklarının internet kullanımını imkanını da ellerinden almış olursunuz. Çünkü onu daha pahalı hale getirirsiniz. Ağırlıklı olarak sistem böyle yürüyor. Ancak bu durum kimsenin umurunda değil. Yine yakınlarda Değerli Konut Vergisi diye bir şey çıkardılar. Bakıyorsunuz değerli konut vergisinin tebliğine 3 oran var. Binde 3, binde 6 ve yüzde 1. Nereden başlıyor? Bir değerli konutu olandan almıyorlar. İkinci konutu söz konusu olduğunda ve konutun 5 milyon 227 bin liranın üzerinde bir piyasa değer varsa ki o da tapu değerine bakınca anlaşılacak, bundan binde 3 oranında vergi alınıyor. Bu konutun değeri yukarı çıktıkça yüzde 1’e kadar geliyor. Peki bir müteahhittin bin tane konutu varsa, her biri de 5 milyon liranın altındaysa vergiye tabii mi? Hayır. Şimdi bu ne ekonomik rantın, ne inşaat rantının, ne emlak rantın vergilendirilmesi demek, ne de servetin vergilendirilmesi demek.

Dolayısıyla aslında sürekli kıyısından köşesinden dolaşarak vergi geliri yaratmaya çalışan bir zihniyetle karşı karşıyayız, oysa yapılması gereken şu; 1- covid19 çok ciddi sağlık sorunlarını ortaya çıkardı. Aşıdan mahrumuz aşının parasını nasıl ödeyeceğimizi bilmiyoruz, Şehir hastanelerinin her biri kara deliğe dönüşmüş durumda. İnanılmaz bütçe açıklarına neden oluyorlar. Sağlık altyapısı çökmüş, eğitim altyapısı çökmüş, okullar açılacak ama gerekli tedbirler alınmamış, sınıfların seyretilmesi lazım, öğretmen odalarının çoğaltılması lazım, daha çok önlem alınması lazım. Bunlar için para lazım. Bunlar için eline

cebine sokmaya niyetli olan bir siyasal iktidar yok. Oysa eldeki imkanlarla bu rahatça sağlanabilirdi. Bunlardan biri bütçedeki iz yedek ödeneklerin kullanılması olabilir. Ayrıca güvenlik için ayrılan kaynakları, otoriterleşmeye dönük harcamaları kısım, KÖİ projeleri için yapılan harcamaları durdurup kaynak yaratabiliriz ve bunu MEB'e ve Sağlık Bakanlığı' aktarabiliriz. Kurumlar arası kaynak aktarmasını yapabiliriz. Üçüncüsü, vergi harcamaları adı verilen yani vazgeçilen vergilen toplanır. Son olarak artan oranlı bir servet vergisi konulabilir. Bunlardan herhangi bir tanesi konuşuluyor mu? Hayır konuşulmuyor. Konuşulan nedir, özel iletişim vergi. Bunlar konuşulmasın diye de sürekli olarak bir politik gerilim politikası uygulanıyor.

O halde yapılması gerekenlerden biri şu: Yoksullukla mücadele etmek için radikal birtakım programları gündeme getirmek. Covid-19 da gösterdi, öncesindeki başlayan robotlaşma, yapay zeka, dijitalleşme de gösterdi ki önümüzdeki 10'lu yıllarda istihdam biçimleri eskisi gibi olmayacak. İnsanların gelirleri ile istihdam arasındaki bağ kopmaya başladı. Eskiden elli yıl yetmiş yıl yüz yıl öncesinde gelir istihdamın kaçınılmaz bir sonucuydu. Ama şimdi istihdam yok. İstihdam oranlarının yüzde 47'lere düştüğü bir ülkede istihdamı olmayan insan nasıl gelir elde edebilir? Bu durum giderek daha da vahim bir hal alacak. İstihdamla gelir bağının bu kadar koptuğu bir noktada siz insanları açlığa ve yoksulluğa mahkûm edemezsiniz. Onun için de bu insanlara temel bir gelir güvencesi vermek zorundasınız. İşte bazıları evrensel gelir diyor, bazıları yurttaşlık temel geliri diyor ben temel gelir güvencesi diyorum, çünkü sadece yurttaş olanlar değil bu ülkede yaşayan herkesin bunda hakkının olması lazım. Dolayısıyla böyle bir programı gündeme getirmelisiniz. Hayri Hoca söyledi bu öneriyi Sağdan da, soldan da eleştiriler var. Sağdan eleştiriler belli, insanları tembelliğe mi alıştıracaksınız diyorlar. Sanırsınız ki; o finansal piyasalarda borsa da, o milyonları milyarları kazananlar, inanılmaz bir alın teri döküyorlar da sokakta gezen işsizler tembellikten dolayı işsiz kalıyorlar. Böyle bir dünyanın olmadığını aslında onlar da biliyor, biz de biliyoruz. Soldan da gelen eleştiriler de şöyle ki birçoğuna katılmıyorum. İşçi sınıfını ve sınıf mücadelesini zayıflatacağından endişe ediliyor. Temel gelir güvencesi işçi sınıfının mücadelesini nasıl zayıflatır biliyor musunuz, eğer işçi sınıfının, emekçilerin elindeki diğer tüm kazanımları alırsanız, sosyal hakları elinden alırsa, kamusal mal ve hizmet sunumu, çocuk yardımı, aile yardımı ve buna benzer haklar böyle bir temel gelire karşılık olarak elinden alırsa, e o zaman işçi sınıfını güçsüz

kalır. Ama bizim buradaki önerimiz bunu söylemiyor. Bir bütünlükçü paket içerisinde biz temel geliri savunuyoruz. Yani mevcut hiç bir hakkımızdan vazgeçmiyoruz. Gereğesini söyledik. Yoksulluk inanılmaz bir şekilde artıyor. Gelirle istihdam arasındaki bağ kopuyor. Yoksullukla mücadele açısından insanlara (belli bir yaşın üstendekilere), bu ülkede yaşayan herkese bütçe ve kamu finansmanı aracılığıyla temel gelirin verilmesi artık şart. Bu gündeme gelecektir. Bakınız Finlandiya'da gündeme geldi, İspanya'da, Hindistan'da gündeme geldi, başka ülkelerde de gelecek. Önemli olan bu talebi işçi sınıfı örgütlerinin, emek örgütlerinin toplumsallaştırıp politikleştirmesidir. Ayrıca böyle bir programın özgürleştirici bazı yanları da var. Mesela kadınların daha fazla güçlenip, özgürleşebileceğini tahmin edebilirsiniz. Ataerkinin zayıflayacağını tahmin edebilirsiniz. Çünkü kendilerine ait bir gelirleri olacaktır. Bu uygulama altında doğanın daha az tahribatı söz konusu olacaktır, dolayısıyla bunun ekolojik bir boyutu da söz konusu. Ayrıca bu çok daha önemli bir biçimde seçmenle iktidar arasındaki yıllardır kurulan zorunlu bağlar kopartılabilir. Biliyorsunuz ki 19 yıldır halkın ayağında yoksulluk, borçlanma ve siyasal İslam'ın neden olduğu inanç sömürüsü gibi prangalar var. Temel gelir güvencesi hayırseverlik, yardım ilişkisini kesip bir hak ilişkisi tesis ediyor. Yani bir insanlık ya da yurttaşlık hakkı olarak temel gelir talep ediliyor, hayırseverlik üzerinden değil. Tabii böyle bir programı hayata geçirebilmek için kamu finansmanının da ciddi şekilde gözden geçirilmesi lazım. Örneğin maliye politikalarının artık temel insan haklarıyla, özgürlükleriyle ilişkilendirilmesi gerekiyor. Vergi politikalarıyla ilgili olarak, hemen aklımıza gelen bir kaç şey şunlar olabilir: 1- Gelir vergisi oranlarını, en üsttekileri dik artan oranlı olarak artırmak, örneğin basamak sayısını artırarak en üst vergi oranını yüzde 60'a kadar çıkarmak söz konusu olabilir. BU yapılırken kuşkusuz, en alttaki oranı ya asgaride tutmak ya da sıfırlamak lazım ki bunu da yaşanabilir bir ücret düzeyi ile ilişkilendirmek gerekiyor. Böylece yaşanabilir bir ücretin vergi dışı kalması sağlanabilir. Sermayeye verilen muafiyet istisna ve indirimlerin minimize edilmesi lazım. Asla ve asla bunların biraz evvel sözün ettiğim boyutlarda olmaması gerekiyor.

Bu gelir vergisiyle ilgili söyleyeceklerimiz. Ama bu yetmez. Kurumlar vergisinin oranının da yükseltilmesi lazım. Anlı şanlı o kadar büyük kurumların ödediği vergilere baktığımızda gene yukarıda sözünü ettiğimiz listede (en fazla vergi ödeyen 100 listesinde) ödenen vergilerin çok komik düzeylerde kaldığını görüyoruz. İlk 10'da adını bilmediğimiz bazı şirketler var ama 2019 yılında

mesela bu “beşi bir yerde” diye anılan şirketler yok. Sadece 81. Sırada Cengiz İnşaat var. Onun altında 92. Sırada da Kalyon İnşaat var. Enteresandır bu Kalyon inşaata da geçen sene 10 milyar liralık vergi teşviki verildi. Onun dışında diğerleri yok. Oysa dünyanın en büyük 200 tane inşaat şirketi arasına girecek ciro ve kar sağladılar. Dolayısıyla kurumlar vergisi konusunda da bizim bir şeyler yapmamız lazım. Yükseltilmesi gerekiyorsa büyük kurumlar için daha yüksek bir oranda, küçük kurumlar için daha düşük oranda kurumlar vergisi uygulaması sistemine geçilmesi gerekir.

Asıl müdahaleyi servet vergisi ile yapmak lazım. Servet vergisiyle ilgili konu bu anlamda can yakıcı bir konu. Servet vergisi, böylesi zamanlardaki kamu geliri yaratma potansiyeline en fazla sahip vergidir. Hem de gelir ve servet adaletsizliğini yumuşatma azaltma yönündeki en önemli verilerden bir tanesidir. Bunun için de kuşkusuz vergiyi çok iyi tasarlamak gerekiyor. Sizlerin de bildiği gibi ben toplamda 10 bölümü bulan bir servet vergisi yazısı yazdım ve yayınladım. Özetle önerim; bir kerelik bir servet vergisi değil, kalıcı ve artan oranlı bir servet vergisi. Matrahının çok iyi tanımlandığı ama en tepedeki yüzde 1’i hedefleyen aşağılara çok fazla bulaşmayan, muafiyet sınırının da çok iyi tanımlandığı bir servet vergisine ihtiyacımız var ve bu yüzde 2’den başlayarak yukarı doğru çıkabilecek bir servet vergisi olma durumunda. Kolay mı, tabii ki değil. Mevcut siyasal iktidar bunu yapar mı? Asla yapmaz bunu da biliyoruz. Önümüzdeki radikal reformların en önemli parçalarından bir tanesi bence servet vergisidir. O nedenle ne yeniden bölüştürücü vergi politikaları, ne kamu garantili istihdam programı talepleri, ne asgari ücretin yaşam ücreti düzeyine çıkartılması talepleri, ne kamusal hizmetlerin genişletilmesi ve bunlardan asla vazgeçilmemesi talepleri, ne de servet vergisi talepleri hafife alınmamalı. Özellikle kendisini emekten yana, soldan yana, emekçiden yana diye tanımlayanların bunlar üzerinde çok ciddi bir şekilde düşünmesi gerekiyor. Burada sistem içerisinde ama sistemi yıpratacak, demokratik bir toplum ve ekonominin geçiş araçlardan bahsediyoruz. Ama bunun çok kolay olmadığını da altını çiziyorum. Bunun için de asıl hedefinin sınıfsız bir toplum sömürsüz bir toplum gerçeğini unutmaksızın bu ara yollarda böyle bir mücadelenin verilmesi gerektiğinin altını çiziyorum. Sorulara geldiğimizde sorularla biraz daha açmak isterim. Sabrınız için teşekkür ederim. Sanırım vakti de biraz ben uzattım. Dinlediğiniz çok teşekkürler.

AZİZ ÖZKAN:

Teşekkürler hocam, kıymetli düşüncelerinizden dolayı teşekkür ederim. Şimdi sorular kısmına geçiyoruz. Ortak gelen sorular var. Hayri hocaya gelen sorular var. Sorulardan birisi önceden biliyorsunuz, çalışanlar katma değer vergisinden iade alıyorlardı. Bu kaldırıldı. Asgari geçim indirimi uygulanıyor. Soru der ki; bu önceki KDV ödeme sistemi daha iyi değil miydi çalışanlar açısından daha adil değil miydi? Hayri hoca ne diyor?

HAYRİ KOZANOĞLU:

Mustafa hocaya bırakayım o soruyu. Burası BES, birebir verginin detaylarını bilen arkadaşlar, şimdi ben maliyeci değilim, yani cevap vermekte güçlük çekeceğimiz soruları lütfen sormayın. Her gün vergi binasına çıkan arkadaş şimdi bana soru sorarsa açık söyleyeyim cevap veremem.

MUSTAFA DURMUŞ:

Hocam onun cevabı var. Bu soru adaletle ilgili bir soru değil. Yani sanki eskiden 2008'e kadar yapıldığı gibi, fiş toplayıp vergi iadesi alırken daha mı adil oluyorduk da onun yerine asgari geçim indiriminin gelmesiyle beraber daha adaletsiz oldu. Sorunun çok isabetli, esastan bir soru olduğunu düşünmüyorum.

AZİZ ÖZKAN:

Orada şu düşünülmüş sanırım. Orada tüm giderler gösteriliyordu, şu an o giderler gösterilmiyor. Orada belki bir tereddüt olmuş. Diğer soru ise şu; dayanışma vergisini biraz açabilir mi Hayri Hoca? Diğer bir soru da Mustafa hocamıza gelmiş. Bütçe harcamalarından bahsettiniz. Bütçe harcamaları biliyorsunuz, genel bütçenin tanımında daha sonra bütçe hanelerinde istisnalar yoluyla vazgeçilen vergi alacaklarından bahsediliyor. Burada harcamalardaki adaletsizliğin giderilmesi için öne çıkarılması gerek talepler ne olmalı? Bir soru da ben sorayım. Bu çok tartışıldı. Bütçe tartışmaları sırasında çalışma bakanı bu ülkede aşırı yoksulluk sorunu yoktur. Doğrudan şu anlaşıldı, açlık yoksulluk tolere dilmış şeklinde... Daha sonra bakan 'ben aşırı yoksul yok dedim, yoksul

yok demedim'. Şimdi aşırı yoksul ile yoksul arasındaki fark nedir? Bunun net bir tanımı var mıdır? Pandemi süreciyle işten çıkarılan günlük 39 liralık bir para veriliyor. Bu aşırı yoksulluk değil midir? Bunun böyle mi anlamalıyız?

Bir soru da ben yönelteyim. Hayri hocam biliyorsunuz 2021 yılı içerisinde enflasyon oranı yüzde 9,4'ten hedef gözetildi ve bu oran şu anki TÜİK verilerine göre bile yüzde 14,6'nın gerisine düşen bir yerde. Bir mücadele yürütülüyor yüzde 9,4'e çekme konusunda. Bu dünyada petrol fiyatları gıda enflasyonu bütün değerler artıyor görünürken, 9.4'ün karşılığı daha çok işsizlik daha çok vergi yükü getirecek. Bununla ilgili mücadele yöntemleri ve bize düşen pay konusunda burayı biraz açarsanız sevinirim. Mustafa hocanın geçen gün yazdığı bir yazıda: Kral çıplak yazısında. GYİH açıklandı. İlk 3 il Türkiye'nin gelirinin yüzde 46'luk İstanbul İzmir Ankara'da paylaşılıyor, yüzde 2,3'lük kısmı da dersim Ardahan Bayburt'a ayrılmış oluyor. Bunun akabinde gelir adaletsizliği kısmına Ağrı'nın gelirinin İstanbul'un gelirinin 5'te 1 gelinine dağılımı konusu da TÜİK verilerinin açıklanmış olduğu üzerine söylüyoruz. Bu anlamda yorumlamanızı istiyoruz. Şimdi burada hocam tabii ki bölge illerinde Kürt illerinde yaşan göç politikaları, metropollere yaşanan göç sonucunda o bölgelerde göç sorunu ve akabinde bölgenin kalkınmasının önüne bir engel konulması sorunu yaşıyor. Bu ülkedeki Kürt sorunu politikasının getirdiği noktada Ortadoğu'da yürütülen savaş sonucunda Kürt sorununun demokratik bir zeminde tartışılması çözüm üretilmesi sonucunda nasıl bir Türkiye ile karşı karşıya kalacağız. Eğitime sağlığa ve diğer kısımlara ayrılan payın nasıl olacağıyla ilgili Mustafa hocam cevaplarsa sevinirim.

HAYRİ KOZANOĞLU:

Teşekkürler Sorularına kısa kısa cevaplamaya çalışayım. Benim önerdiğim dayanışma vergisi aslında Arjantin'deki dayanılma vergisine benzer. Dayanışma vergisi denince Türkiye ve Dünya çok zor bir dönemden geçiyor. Bir şekilde toplumsal desteğini artırıcı bu ülkenin yurttaşı olmaktan kaynaklı, insanların birbiriyle dayanışma içerisinde bulunmaları genel ön kabulüne uygun bir şey olarak düşündüm. Bu öneri şöyleydi; BDDK'nın bir milyonu mevduatı geçen insanlardan hareket ederek bir hesaplama yaptım. Aile ve sosyal çalışma bakanlığının verdiği istatistiklere göre 6 milyon 350 bin kişiye pandeminin başından başlamak üzere biner liralık ödeme yapılmış. Şu sisteme göre bu ödeme

yönlendirmesi yapılıyor. Hiçbir geliri olmayan kayıtlarda hiçbir gelir SSK, kamu çalışanı benzeri hiçbir geliri olmayan biner lira olmak üzere yapılıyor. Biraz önce söylediğim gibi bin lira uygarca hele bir ailenin uygarca yaşaması için tabii hiç yeterli bir rakam değil ama aşırı yoksulluk durumlarında çok sınırlı destekleri bile yaşam standardını ciddi şekilde yukarı çekebiliyor.

O nedenle bu kaydı olan ailelere bir defalık yapılan ödemenin pandemi sürecinde 6 aya yayılmasının maliyeti 38,1 milyar oluyor. Mevduatı bir milyonu geçenlerin de Aralık sonu rakamları açıklanmadı ama bunun 2.5 trilyona ulaşacağını tahmin ettim ben. Daha evvelki aylardaki rakamlardan yola çıkıp. Hem zengin sayısı artıyor hem de daha evvel 1 milyonu olanların mevduatları artmış oluyor. Haliyle bugünkü döviz mevduatlarının döviz kurunun değişmesiyle birlikte zaten yukarı çıkıyor. Bu rakam bu mevduatlar vergilendirilirse tam 38,1 milyar liraya denk geliyor.

Şimdi şu soru sorulabilir. Biraz evvel Mustafa arkadaşımızın bahsettiği. 5 büyük müteahhit var, zenginler var, emlak zenginleri var, büyük fabrikaları olanlar var. Neden sadece mevduat sahiplerini vergilendiriyorsunuz diye... onun nedeni şu: bunun tam bir dökümünün çıkartılması hem tek tek birey olarak hem aile olarak tüm servetlerin kayıtlarının incelenmesi zaman alacak. Bu onun bir ön adımı olarak uygulanabilir. Zaten bu yaygınlaştıkça mahsul edilebilir. Bir kişiyi sadece 2 milyon lira mevduatı var diyelim ki oradan 1.5 kişi kestiğiniz zaman 30 bin lira ödemiş olacak. İlerde işte 10 tane evi olanı vergilendirdiğiniz zaman mevduat sahibinden kestiğimiz vergiyi bir şekilde bu uygulamada düşme şansını zorluyor.

Bu servet vergisinin bir ilk adımı. Çok kısa sürede uygulanacak hani günler içinde veya bir düğmeye basmakla bir günde BDDK diyecek ki; mevduatlardan yüzde 1,5 kestim, ertesi gün ailelere ödenmeye başlayacak. Bunları okuyanlar varsa detayları da çıkarılacak şekilde yazdım. Bu dediğim gibi hem servet vergisinin ilk adımı olmalı, ben de Mustafa arkadaşımıza katılıyorum. Servet vergisi çok yüksek olmayan bir orandan başlamalı, diyelim ki 10 yıl 15 yıl gibi bir süreye yayılmalı. Bunun sonucunda yavaş gitse de ülkedeki adaletsizliklerinin bir şekilde törpülenmesi sağlanmalı. İlk etapta çok cazip olabilir. Başta yüzde 15 yapaım 20 yapaım. Böyle olursa daha çok servetin el değiştirmesini getirir. Bu insanların varlıklarını ellerinden çıkartması, o zamanda bunu yok-

sullar almayacak, nakdi olan diğer zenginler alacak. Böyle bir şey yapmaktansa zamana yayılmış makul bir ölçüde başlayan bir uygulamanın ben çok daha anlamlı olacağını düşünüyorum. Bu da tek uygulama olmayacaktır.

Genel olarak vergi oranlarının yükseltilmesi, yüksek gelirlilerden yüksek vergi alınması, işte finansal işlemlerin vergilendirilmesi biraz evvel Mustafa arkadaşımızın söylediği gibi, borsadaki sermaye kazancı benzerleri gibi paket olarak uygulanacaktır. Hani bu ilk adımı ciddi bir toplumsal talep olsa belki bu hükümete de uygulanabilirdi. Ama daha kapsamlı bir servet vergisi uygulaması haliyle bu iktidarla olmaz ama burada bunu bir toplumsal talep olarak yükseltmek, bunun inandırıcılığını artırmak geniş kesimlerin bunun arkasında birleşmesini sağlamak, muhalefet partilerinin bunları programlarına koymalarını sağlamak önemlidir. Diğer sorulara da kısaca cevap vereyim. Mutlak yoksulluğun tanımı dünya bankasında günlük gelirin 1.7 doların altına olmak. Bu oran Türkiye’de belki çok yüksek değil ama düşünün ki 1,7 dolar dediğimiz zaman bugünkü hesaplarla günde 12 lira yani ayda 360 lira, zaten bir kişinin gelirinin ayda 360 liranın üstünde olmak demek bırakın yoksulluğu mutlak açlığı aşmasına bile izin vermez. Türkiye’de bu pandemi ortamında gelir dağılımı çok daha fazla bozulduğunun bir kanıtı da işte TÜİK’in açıkladığı rakamlar. İş gücü gelirlerinin toplam GSYİ payı yüzde 26,6’ya düşmüş. TÜİK bunu kısa çalışma ödeneği ve ücretsiz izinle açıklıyorlar. Şöyle ki; kısa çalışma ödeneği yani emekçilerin işletme girişleri devam ediyor ücretlerini bir kısmını alıyorlar bunlar da iş ve işçi bulma kurumunun katkısı oluyor.

Diğeri de nakdi ücret desteği biraz evvel Özer arkadaşımızın günde 39 liradan başladı, asgari ücretle yükseltildi. Bunlar insanların geçimlerini sağlamalarını zaten düşük olan yaşam standartlarını devam ettirmelerini izin vermiyor. İkincisi de şu anda dışarıdan alkış korna sesleri geliyor, Boğaziçi üniversitesindeki öğrencilere destek anlamında ben de buna Boğaziçi’nin direnen öğrencilerine desteklerimi sevgilerimi sempatilerini yolluyorum. Onun için dışarıdan gelen gürültüyle ben İstanbul’da Şişli’de oturuyorum bu semtler daha laik sol muhalif kesimlerin oranının yüksek olduğu semtler olduğu için böyle şeyler eylemler de destek buluyor. Tencere tava çalma çalmalar. Susayım isterseniz bir on saniye sizler de dinleyin. Kısa çalışma süresi uzadıkça özellikle nakdi ücret desteğinden yararlananların yoksullukları artıyor, derinleşiyor. Çünkü insanlar ilk anda evet işe gitmeden bir para alabiliyor. Kıyıda köşede biraz bir tasarrufu

varsa onu devreye sokuyor. Aile dayanışma ağlarından yararlanıyor. Kredi kartı varsa kredi kartı harcamalarını artırıyor.

Ama süre uzadıkça kredi kartlarının limitleri dayanmıyor, insanların tasarrufları eriyor. Aile bağları ne kadar zorlasanız da onların da sınırları sona eriyor. Türkiye’de şu an belirgin bir yoksulluk hatta açlığa sefalete sürüklenen bir manzara var. O bakımdan mutlak yoksulluk azaldı demek yurttaşlarla alay etmek anlamına geliyor. Şimdi Aziz arkadaşımızın söylediği yüzde 9,4’lük enflasyon beklentisi, söylendiği gibi hiç gerçekçi değil. Sizlerin nasıl değerlendirdiğini bir kenara bırakalım. Merkez bankası başkanı diyor ki petrol fiyatları yükseliyor, yukarı doğru ayarladık. Gıda fiyatları artıyor onu yukarı doğru ayarladık. İş gücü maliyetleri artıyor onu da yukarı doğru revize ettik. Sonunda beklenen enflasyon oranı değişmemiş oluyor. Bu da şu anlama geliyor, bugün merkez bankasının uyguladığı faizler yüzde 17 enflasyon beklentisi yüzde 9,4. e o yüzde 17’yi fiili olarak mevduat sahipleri, parası olanlar alıyorlar. Onun için piyasalarda yüzde 17’yi değiştirmemesini ve sıkı para politikaları uygulayacağını altını çizmesini büyük bir sempatiyle karşıladılar. Çünkü onların önemsedikleri o. Bir anlamda rantiyelere yüzde 17 ama diğer taraftan beklenen enflasyona göre ücretleri ayarlanacak olan emeklilere kamu çalışanlarına yüzde 9,4. Türkiye’deki çifte standartın teşhir edileceği bir örneğimiz var.

Bir an için diyelim bu tahmin doğru. Yüzde 9,4 olacak. O zaman da sormamız gerekecek. Siz faizle sorunu olan bir rejimi temsil ediyorsunuz. Evet işte kapitalizmin mekanizmaları içinde reel faiz eksi olmayabilir. Bu kadar yüzde 9,4 bekliyorsanız 17 ile 9,4’ün farkı 7,6, o zaman da niye 7,6’lık mevduat sahiplerine bu kadar yüksek bir reel faiz dağıtılıyorsunuz yurttaşın cebinden. Bu soruya tatminkâr bir cevap vermeleri mümkün değil. Piyasalar sadece yüzde 17’ye baktıkları için merkez bankası başkanını yere göğe koyamıyorlar. Sizler de bizler de o yüzde 9,4’ün ne kadar gerçek dışı olacağını göreceğiz. Gerçekleşmesi halinde de bütçeden ödenen faizin de reel olarak çok daha yüksek olması önümüzdeki dönemler için hatta gelecek nesiller için büyük bir yük teşkil etmesi söz konusu olacak. Zamanımızı epey zorluyor. Şu an 60 kişi görünüyor. Sabrınız için teşekkür ediyorum.

MUSTAFA DURMUŞ:

Tekrar merhaba. İki soru geldi. Öncelikle vergi harcamalarını açıklamak istiyorum. Vergi harcamaları daha önce söylediğimiz gibi muafiyet indirim listesi. Bu çeşitli kanunlarla düzenleniyor. Fakat neden biz bunlardan asıl olarak yararlanmaların sermayedarlar olduğunu söylüyoruz. Aslında emekçilerin, yani ücretlilerin sadece kendilerine özgü buradan indirebilecekleri tek bir şey var: Asgari geçim indirimi. Yani asgari geçim indiriminin dışında ücretlere özgü istisna söz konusu değil. Engellilik istisnası var. Bir de ikinci bir ücret gelirin varsa işte onun bir noktasına kadar yüzde 5'ine kadar eğitim, sağlık indirimleri vs. gibi indirimler söz konusu olabiliyor. İkinci ücreti olan emekçi sayısı herhalde yok denecek kadar azdır diyebiliriz. O nedenle bu mekanizmaya külliyen karşı çıkmak lazım. Yani bu kadar büyük bir kıyak bu kadar bir avantaja külliyen karşı çıkıp, bu delikleri kapatmak lazım. Yani bu şu anlama gelmiyor, emekçilere dönük istisna talep etmeyelim mi, edelim ama üzerimizdeki yükü gerçekten düşürecek önlemleri talep edelim. Mali yük açısından OECD ortalaması ile Türkiye ortalaması arasında ciddi fark var.

Türkiye ortalamasında 2 çocuklu bir ailenin üzerindeki mali yük yüzde 36 olarak gözükmektedir bu oran OECD ortalamasında yüzde 26. Arada 10 puanlık, üçte birlik bir fark var. Bu da işte sözünü ettiğimiz devlet yardımları, iadeler, indirimler vs. biçiminde gerçekleşen bir olay. Tabii bunları talep etmemiz lazım, bunlardan vazgeçmememiz lazım hatta bunları asla bir temel gelir güvencesi için feda etmemiz lazım. İkinci olarak, Hayri hocanın bıraktığı yerden devam edip sonra Aziz'in sorusuna geleyim. Hayri hocam söyledi çok da güzel bir yazısı da vardı dayanışma vergisi ile ilgili.

Ben birazcık daha bu kapsamın genişletilebileceğini de düşünüyorum. Daha kalıcı bir hale gelmesi isteniyorsa servet vergisi vs. konuşulmadan önce bu sosyal varlık fonu kurulabilir mi? Türkiye Varlık Fonu diye bir fon var ve sadece mevcut rejimin mali ayağını oluşturuyor. Uluslararası kuruluşlara çalışan bir fon olarak varlık gösteriyor. Acaba bir sosyal varlık fonu kurulabilir mi, yurtaşlık varlık fonu gibi bir fon kurulabilir mi? Tabii bu fonları devletin kurmasını beklemiyorsunuz. Bu fonlar toplumsal mülkiyete ait olmalıdır. Toplumun bütününün mülkiyetinde olması gereken fonlardır. Bu da tabii bizi başka bir

yere götürüyor, devlet mülkiyetinden çıkıp tırnak içinde söylüyorum devlet mülkiyeti denilen kamu mülkiyeti denilen birbirine karışan o kavramlardan çıkıp bir başka zeminden olayı tartışmamız lazım. Yani topluluklar demokratik işçi kooperatifleri, çiftçi kooperatifleri yani meseleyi bütünüyle yerellere yayan, buradan bir örgütlenme üzerinden fonların kurulduğu ve buralardan kamusal hizmetlerin de özellikle yerel yönetimlerle ağırlıklı olarak fonlandığı ya da yerine getirildiği bir model düşünülmesi. Böyle bir modelin içerisine kaynak olarak ne gelecektir? Servet vergisi de akıtılabilecektir. Bütün bunlar yapılmamasıyla beraber tabii bir sorun çıkacak. Hoca çok iyi söyledi. Siz herkesten aşağı yukarı servet vergisi almaya kalkarsanız bu servetin el değişmesine, belli ellerde yığılmasına yol açacaktır. O yüzden en tepedekinden almanız lazım. Ama en tepedekinden alsanız bile mevcut siyasal iktidara bu vergileri teslim ettiğinizde o vergilerin ne olacağını tahmin bile edemezsiniz.

Aslında tahmin ederiz ama istemezsiniz. Kısaca bu vergilerin demokratik bir şekilde kontrolünün olması lazım. Bu demokratik kontrolün de yukarıdan aşağı bürokratik mekanizmalarla değil tam tersine yerinden, demokratik mekanizmalarla denetlenmesi lazım. Bunun için de bizim yeni bir ekonomiyi konuşurken yeni bir toplumu konuşmamız, yeni bir toplumu konuşurken de yeni bir demokrasiyi tekrar tekrar konuşmamız gerekiyor. Bunları konuşmaksızın sadece cimbizla çekip ilerici bir vergi sistemi şöyle olur, şurada şu adalet olabilir, ya da şu vergileri azaltmak gibi bir tartışma bana kalırsa güdük bir tartışma olarak kalır. Üçüncü soruya gelirsek, Aziz Türkiye'nin en büyük sorunlarından birine değindi, Kürt sorunu. Yani bu yıllarca inkâr edildi. Sonra kabul edildi ondan sonra masa devrince tekrar reddedilmeye başlandı. İnanılmaz bir noktaya geldi.

Bu sorun ortada olduğu sürece savaş ve militarizm ve savaşa ve militarizme ayrılan kaynaklar da inanılmaz şekilde artıyor. Bu da toplumu germeye başlıyor, ötekileştirmeye başlıyor ve aynı zamanda da bu toplumun çok temel ihtiyaçları olan altyapı, sağlık, eğitim, yoksullukla mücadele, istihdam yaratma gücü gibi kapasitelerinin kısılmasına ve kaynakların buralara gitmesine yol açıyor. Bırakın demokratikleşmeyi, otoriterleşmeyi, bir de ekonomik maliyetlerin olduğunu görüyoruz. Ama Bölgede şöyle bir gerçek var. En son TÜİK'in hazırlamış olduğu şey üzerine benim de yazmış olduğum bir yazı var çok basit

bir hesapla Ağrı'daki kişi başı düşen gelirin miktarı İstanbul ortalamasının 5'te 1'inden az. Kürt illerinde böyle bir gerçeklikle karşı karşıyayız. Aynı zamanda Hayri Hoca da söyledi bu illerde tüketim harcamaları da orantısız bir şekilde gidiyor. Batıdaki bir ilin yarısı kadar, 3'te 1'i kadar gidebiliyor. Geliriyle orantılı biçimde, refah da düşmüş durumda. Yani şu söylenemez bölgelerde örneğin Ağrı'da ev kiralari ucuz, İstanbul'daki ev kiralariyle kıyaslandığında, e oradaki yaşam düzeyi farklı. O da tartışılır.

Türkiye'nin her tarafında şimdi ev kiralari dahil olmak üzere birçok şey almış başını gitmiş. Bununla bir kıyas yapılamaz. Bunun kökleri eskilere gidiyor. Olayı yüzeysel bir okumayla şunu söylemek mümkün değil. Canım ne yapalım, dünyanın her yerinde böyle bölgesel kalkınma farklılıkları var. İtalya'nın kuzeyine bakın güneyine bakın aradaki farkı görürsünüz. Tamam bunun bir kısmını kapitalizmin eşitsiz gelişim yasasıyla açıklama şansınız var ama özgün birtakım sorunları da inkâr edemezsiniz.

Bu ülkenin özgün sorunu da Kürt sorunudur. Dolayısıyla böyle baktığınız zaman bunun çözüme kavuşturulması lazım. Bu demokratik bir biçimde çözüme kavuşturulduğunda insanlar ortak vatanda, eşit yurttaşlık hakkıyla yaşadıkları takdirde, yani işin başında bu çözüme kavuştuğu takdirde ben aslında bölgeye ilişkin olarak diğer sorunların da ortadan kalkacağını düşünüyorum. Yani sadece oralara yatırım yaparak ya da oralardan çıkacak sermayeyi büyüterek oradaki sorun çözülmez. Şu "beşi bir yerededen", benim bildiğim kadarıyla, biri Bölgedeki illerden birinde doğmuş bir inşaatçı. Bu "bakın herkese eşit davranılıyor" anlamına gelmiyor ki. Bizim gerçek anlamda meselenin kökünde ne tür ekonomik ve politik nedenler yatıyor, bunu ortaya çıkarıp buna uygun olarak bizlerin politika üretmesi gerekiyor. Bunun için gecikmiş değiliz. Her zaman şans var. Ama acilen bunu çözmek zorundayız, başka yolumuz da yok zaten. Bunu da çözeceğiz. Çözmek zorundayız.

Türkiye'nin bütün sorunlarını çözmeye talip insanları, emekçileri aydınları olarak bunu yapmak durumundayız. Ben bu konudaki iyimserliğimi asla kaybetmiyorum. Kuşkusuz abartılmış bir iyimserlik değil de kötümserlik de iyi değil. İlki bizleri maceracılığa, ardından pasifizme, ikincisi doğrudan pasifizme iter, diğeri de maceracılığa iter. Bu ülkenin insanları olarak bu sorunları çözecek

güçte olduğumuza inanıyorum. Bir kez daha beni davet ettiğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.

HAYRİ KOZANOĞLU:

Soruları soran arkadaşlardan bazılarını tanıyorum. Bazı konuları bizden iyi biliyorlar. Biz onlardan öğreniyoruz. Asgari ücret tartışmalarını ben onları takip ederek öğreniyorum. Sorulara doğrudan cevap veremedim yanlış anlamasınlar.

24 Şubat 2021

Moderatör: **Aziz ÖZKAN**

(BES Genel Sekreteri)

Dr. Selin PELEK

(Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Gülgün ÖZTÜRK

(İSMMMO Yönetim Kurulu Üyesi)

Özer AVANAŞ

(BES Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri)

AZİZ ÖZKAN:

Değerli konuklar değerli izleyicilerimiz. Hepinizi BES MYK adına selamlıyorum.

Bu akşam ikincisini düzenlediğimiz vergi haftasında panelimizle ilgili bilgilendirmeyi yapayım. Galatasaray Üniversitesi İktisat Bölümü öğretim üyesi Doktor Selin Pelek hocamız. İstanbul Mali Müşavirler Odasından Gülgün Öztürk hocamız aramızda. BES Eğitim ve Örgütlenme sekre-

teri MYK üyesi Özer Avanaş aramızda. Bu akşam birlikte sohbet edeceğimiz vergi politikalarını birlikte değerlendireceğiz.

Bu yıl 32. kutlanan Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl bir kutlama şeklinde sunulan vergi haftasında biz BES olarak bu kutlamaların hep karşısında hep alternatif söz söyleme konusunda sözümüzü söyledik. Tüm Maliye Sen'den BES'in bugüne kadar hep söz söyledik. Bu haftanın bir kutlama şeklinde değil de bu haftanın demokratik bir zemin oluşturması, bu haftanın Büro Emekçilerinin Maliye Emekçilerinin yaşadığı sorunları dile getirilmesi, demokratik sosyal, siyasal, özlük tüm haklarının mücadelesinin olacağı bir hafta olmasına dair sözümüzü söyledik.

Bu haftanın Maliye Bakanlığının demokratikleşmesi için bir mücadele zemini olarak görmüş ve görmeye devam ettiğimizi söyledik. Biz bu tür resmi kutlamalar hep mesafeli durduk. Çünkü bu haftanın Hazine ve Maliye Bakanlığının kutlama şekli bizlerin aklımızla alay eder şekliyle Büro Emekçilerinin Maliye Emekçilerinin sorunlarını Kamu Emekçilerinin sorunlarını görmezden gelen, vergi politikalarının adaletsiz vergi politikalarını dile getirmekten imtina eden bir vergi haftası olarak kutlanıyor. Kapitalizmin kar hırsıyla yaklaştığı ve doğayı talan etmesi sonucu olarak ortaya çıkardığı pandemi süreci dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alırken adaletsiz vergi politikaları, toplana vergilerin dağıtım şeklini aslında bu sistemin bizleri yeniden tartıma imkânı ve zemini doğurdu bizlere.

Sadece 2021 yılını örnek olarak gösterirsek, 2021 bütçesinde 1 trilyon 346 milyar bütçe hesaplanırken ve TBMM'de AKP-MHP oylarıyla bu bütçe kabul

edilirken 1 trilyon 346 milyarlık bütçenin 1 trilyona yakını toplanacak vergilerden elde edilmesi öngörülmüyor. Peki bu vergiler nereye gidiyor, nasıl harcanıyor, kime harcanıyor sorularını beraberinde getiriyor. Bu vergiler kamu emekçilerinin sorunlarını gideren bir yere aktarılmıyor. Bu vergiler savaşa sermayeye saraya yandaşa yoksula yolsuzluğa aktarılıyor.

Biz BES olarak hep sözümüz buydu. Bu toplanan vergilerin toplanma şekli adaletsiz olmasıyla birlikte toplandıktan sonra da dağıtılma şeklini de gündeme getirdik. Toplanan vergilerin ay sonunu getiremeyen işçiye, emekçiye, emekliye, ataması yapılmayan öğretmene, emeklilikte yaşa takılan yoksul kesimlere, tarlasını ekemeyen çiftçilere kepek indiren esnafa, işsize, geliri olmayana, kadınlara, gençlere dağıtılması gerekirken maalesef sürekli sermayeye peşkeş çeken, elimizden aldıkları vergilerle bu paraları sermayeye, savaşa, saraya ve yandaşlarına aktarıyorlar. Bu akşam Selin hocamız bizlere ücretlerdeki dolaylı dolaysız vergileri, kamu emekçilerinin yaşadıkları sorunları, adaletsiz vergi politikalarını, gelişmiş ülkelerdeki ve Türkiye'deki vergilerle ilgili bir kıyaslamayı, ücretlerden toplanan vergilerin, kurumlar vergisi içerisindeki payını bize bir bütün olarak anlatacak. Ben tekrar hepinizi saygıyla selamlıyor, Selin Hocamıza sözü veriyorum.

SELİN PELEK:

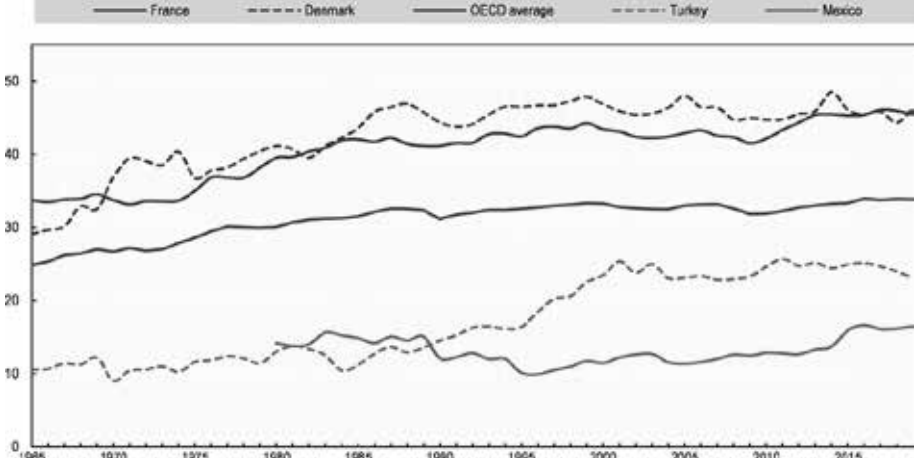
Teşekkür ederim davetiniz için. Herkese iyi akşamlar dilerim.

Benim söyleyeceklerimi de aşağı yukarı özetledi ama biraz daha detaya girelim. Vergi aslında devlet harcamalarının bir yolu aslında sağlıklı bir yolu. Bizim de yasal olarak yükümüz. Vergi vermekle yükümlüyük. Tabii mahkeme duvarlarında

yazar adalet mülkün temelidir diye dolayısıyla vergi deyince adalet kavramı geliyor aklımıza. Çünkü aslında tek işlevi öyle anlaşılır. Verginin tek işlevi devlet harcamalarını karşılamak değil aslında geliri yeniden dağıtmak, işlevlerinden bir tanesi bu. Diğeri büyüme patikasına yön vermek. Bir diğeri ekonomik istikrara katkı yapmak. Dolayısıyla vergiyi biz sadece devlet harcamaları için vermiyoruz. Gelirin adil bir şekilde dağıtılması için veriyoruz. Ama yani kamu

finansmanının ötesinde bir etkisi var. Potansiyel başka etkileri var. Bunun için uygulanan bir politika aracı. Şimdi ben size çok rakama boğmadan iki grafik göstermek istiyorum.

Grafik 1: Vergilerin GSMH'ye oranı (%)

Burada yıllara göre biz toplam ürettiğimiz, emekçiler olarak ürettiğimiz bütün gelirimizin yüzde kaçını vergi olarak veriyoruz. Bunun grafiği bu. Türkiye şu alttaki kesikli çizgi. Şu mavi çizgi ise OECD ülkelerinin ortalaması. En üstte 2 tane gelişmiş ülke var. Fransa ve Danimarka. En altta da Meksika var. OECD ülkeleri içerisinde gelirin en azını vergi olarak alan ülke. Bu grafik bize ne söylüyor. Çok detaya girmeyeceğim. Bakın 1965'te ürettiğimiz toplam gelirin, zenginliğin diyelim yüzde 10'u vergi olarak alınıyormuş. Daha sonra 80'de biliyorsunuz darbe yaşandı ve onun sonrasında ekonomi politikaları değişti. Bu ekonomi politikalarının amentüsü şuydu. Devlet küçülsün devlet üretim yapmasın eğitimden sağlıktan çekilsin. İşte devlet ekonomik aktör olarak en azından piyasalarda olmasını ve ihracata dayalı bir kalkınma modeline geçildi. Ondandan sonra beklenen şey aslında herhalde devletin ekonomik aktör olarak küçüldükçe verginin de küçüldükçe tam tersi bir şey yaşanmış vergi gelirleri devamlı artmış.

Özellikle 90'lar boyunca. Tabii burada savaşın güvenlik politikalarının etkisi var. Şuradaki artış da 99'da yaşanan büyük depremin etkisi var. Sonra bir

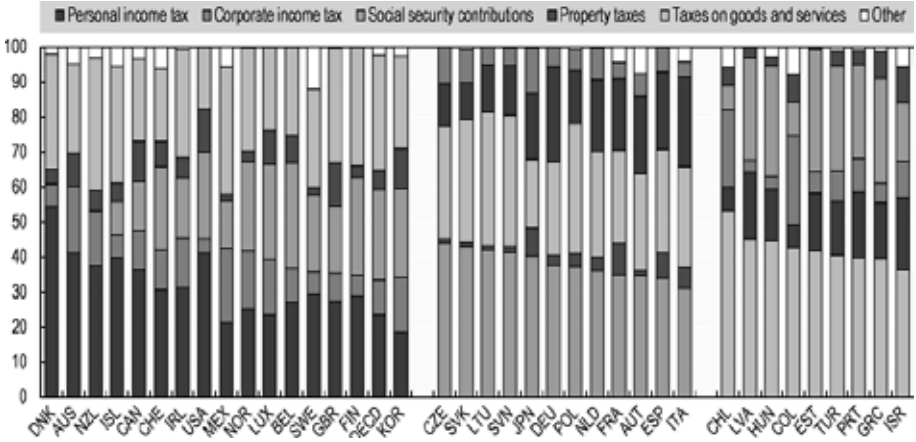

stabil bir politikaya girilmiş. Şu anda da yüzde 24 civarında. Yani ürettiğimiz bütün zenginliğin yüzde 20'sinden fazlasını biz vergi olarak veriyoruz. Bu az buz bir şey değil ama hala da OECD'nin altında. Fakat bunun gelir dağılımına etkisi ne ondan bahsetmek istiyorum. Bu kadar özelleştirme süreci filan aynı zamanda bu süreç ve de temel kamusal hizmetlerden devletin elini eteğini çektiği. İşte özel sağlık eğitim sektörlerini büyüdüğü bir dönem. Gini katsayısı diye bir şey var iktisatçıların kullandığı. Acaba üretilen zenginlik ne kadar eşit dağılıyor? Sıfıra yaklaştıkça en eşit durumdayız, 1'e gittikçe en kötü durumdayız. En eşitsiz durumdayız.

Şimdi ben burada yılları karşılaştırmak isterim. Vergi öncesi ve sonrası gini katsayısı ne? Türkiye'de yüzde 42 ile başlıyoruz. Yani vergi hiç alınmasa yüzde 42 eşitsizlik bu. Vergiden sonra yüzde 40'a düşüyoruz. Yani çok az bir şey değiştiriyor vergi sistemi. Yunanistan'a baktığımız komşumuz AB'nin küçük bir ülkesi. Yüzde 54 ile başlıyorlar. Vergiden sonra 0.34'e düşüyor. Fransa 0.51 ile başlıyor gelişmiş ülke olarak vergi sisteminden sonra 0.29'a düşüyor. Macaristan birazdan söyleyeceğim Macaristan'ı neden aldığımı, çünkü aynı gruptayız vergi kompozisyonu açısından. 0.49 ile başlıyor 0.28'e çekiyor vergiyle. Şimdi bunu görüyoruz Türkiye'deki vergi diğer ülkelerle kıyasladığımızda benzer gelişmiş seviyesi bizden daha gelişmiş vs. 4 ülkeyi aldım ama diğerlerini alsak çok bir şey değişmezdi, geliri yeniden dağıtma unsuru zayıf bir vergi tipi bizdeki.

Demek ki toplanan vergi en yoksula işte ihtiyacı olana gelir eşitsizliğini azaltıcı şekilde dağıtılmıyor. Bunun bir altını çizmek isterim. Nereye gidiyor peki? Muhtemelen başka harcama olarak gidiyor. Kamu – özel ortaklıkları, müteahhitlere verilen, garantiler, güvenlik politikaları dediğimiz gibi. Yani bizim topladığımız bu yüzdelik toplam zenginliğimizin yüzde 25'ini vergi olarak ödüyoruz fakat bu vergi vatandaşın gelir eşitsizliğini adaletsizliğin dağıtım şeklinde geri gelmiyor. Peki verginin kompozisyonuna bakalım biraz da. Daha çok benden sonraki konuşmacı daha detaylı anlatacaktır ama tevkifat yoluyla yani kaynağında toplanan bir vergi sistemi var. Acaba bunun gelir vergisi servet vergisi kurumlar vergisi ya da mal ve hizmetlerden alınan vergiler açısından kompozisyonu nedir diye merak ettim. Tekrar sizinle grafik paylaşmak isterim. Burada yine OECD ülkelerinin vergilere göre gruplanmış hali var. Türkiye şurada bir yerde.

Grafik 2: OECD ülkelerinde vergi grupları

Bu gruplama şuna göre yapılmış: ülkedeki gelir vergisi kurumlar vergisi ya da işte servet vergisi gibi direkt vergilerin ne kadar yüksek olduğuyla başlanmış, en düşüğe doğru gidilmiş. Türkiye burada en son grupta. Macaristan da burada o yüzden Macaristan'ın vergi öncesi ve sonrası gelir eşitsizliğine o yüzden bahsetmiştim. Aynı grupta olduğumuz ülkeler içerisinde bile gelir adaletsizliğini düzeltten bir vergi sistemimiz yok. Türkiye dolaylı vergiler yani bir takım. Mal ve hizmetlerden alınan, araba aldığınızda ödediğiniz ÖTV gibi, KDV, doğalgaz kullanıyoruz onun yüzde 18'ini KDV olarak ödüyoruz. Vergilerin yüksek olduğu grupta Türkiye. Diğer tarafta gelişmiş olan ülkeler. İlk gözüme çarpan Danimarka, Yeni Zelanda gibi ülkeler. Bunlar da çok gelir vergisini yüksek tutanlar. Mavi çizgiler gelir vergisi. Açık maviler kurumlar vergisi. Yine gelir vergisi olarak okuyabilir. Koyu olanlar da servet vergisi. Gelişmiş olan ülkeler daha çok bu grupta yer alıyor.

Türkiye'de tekrar ediyorum servet vergisi ve gelir vergisi kalemleri oldukça düşük gelişmiş olan ülkelere göre. Ne yüksek? SGK primleri yüksek. Yani ücretlerden alınan vergiler yüksek. Bunlardan bir kısmı işveren tarafından üstleniliyor, bir kısmı çalışanlar tarafından üstleniliyor. Burada da şöyle bir sorun var. Nasıl bir sorun? Kayıt dışılık sorunu var. Şimdi sadece kayıt dışılık sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olup olmamanın ötesinde bir de şöyle bir kayıt dışılık var ki; vergiyi çok ciddi bir şekilde etkiliyor. Ücretlerin bir kısmını asgari

ücretten göstererek vergi ödemek ve geri kalanını elden dağıtmak. Burada yaptığımız hesaplamalarda çok ciddi bir vergi kaybına yol açtığını biliyoruz. Yani yaklaşık asgari ücretten gösterilenlerin yaklaşık yüzde 70'i eksik vergi ödüyor. O yüzden devlet de diyor ki ben bu vergiyi toplamam gereken şekilde toplayamıyorum, o zaman kolay bir şey yapayım, dolaylı vergi alayım. Nasıl olsa herkes bir şekilde harcama yapıyor. Herkes doğalgaz kullanıyor, çocuk bezi kullanıyor. Çocuk bezinde vergi yüzde 18. Peki bir de şunu göstermek isterim. Bu OECD ortalamasıyla karşılaştırması. Kırmızı olan barlar, çizgiler Türkiye mavi olanlar OECD ülkelerinin ortalamaları. İlk kısımda gelir vergisi ve karlardan alınan vergiler var.

Görüyorsunuz burada OECD ortalamasının altındayız. Çok rakamlara takılmaya gerek yok ama sadece yükseklikleri görmek açısından söylüyorum. Fakat sosyal güvenlik primleri OECD ortalamasının üstündeyiz. Servet vergisinden OECD ortalamasının altındayız ve son kısımda KDV dışı mal ve hizmetlerden alınan vergiler var. İşte bunlar ÖTV vergileri, MTV, alkolde ödediklerimiz. Bunlar OECD ortalamasının oldukça üstünde. Bir de bunun altını çizmek istemiştik. Ücretlerde vergiler yüksek bu SGK primlerinden gelir vergisinden gördüğümüz şey bu. Çünkü ücretler gelir vergisinin biliyorsunuz kaynağında ödüyoruz, elimize geçmeden ödüyoruz. Dolayısıyla ciddi bir vergi yükü altındayız fakat ücretler arasında da bir adaletsizlik var.

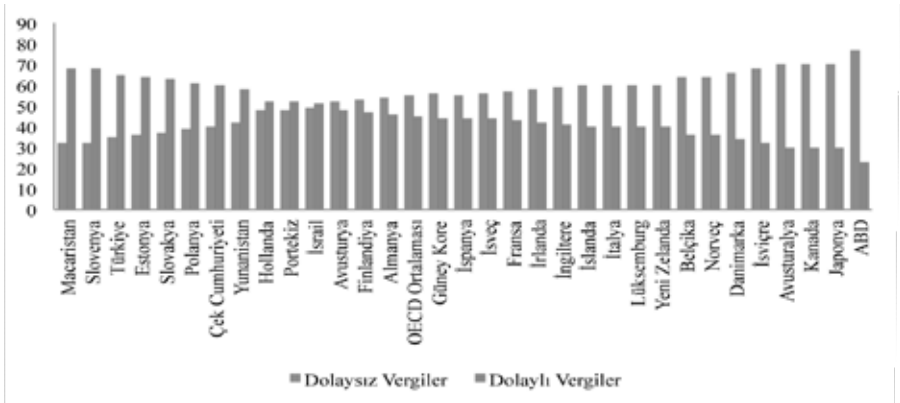
Ben de bu BES'in nazik daveti dolayısıyla çalışırken öğrendim. Örneğin Genel Müdür altındaki sekreterlerden daha az vergi ödüyor. Birtakım muafiyetler sağlanmış. Sayıştay üyelerine profesörlere, genel müdürlere, üst düzey bürokratlara ek ödemeler, örneğin yabancı dil tazminatı, kıdem tazminatı, çok alt kalemleri var. Fakat alt sınıf memurlar için gruplamada aşağıda yer alan memurlar için böyle bir şey yok. Öte yandan özel sektörde de bu muafiyetler dahi çok üst düzey kamu çalışanlarına sağlandığı için özel kesimde bu tip muafiyetler yok. Ortalama baktığımızda vergiyi en çok kim ödüyor desenez bana mutlak olarak baktığımızda, özel sektörde çalışan beyaz yakalılar. Oransal olarak baktığımızda ise alt kademedeki çalışan insanlar ödüyor. Aldığı ücretin birazdan söyleyeceğim asgari ücreti dolaylı vergilerle beraber aldığı ücretin yüzde 44'ünü vergi olarak ödüyor. SGK'lı yüzde 49'unun vergi olarak ödüyor. Dolayısıyla vergi konusunda en şanssız olanlar ya özel sektörde biraz yüksek maaşla çalışanlar ya da kamuda en alt kademedeki çalışanlar. Bu da garip bir

şey. Bunu gelişmiş olan ülkelerle kıyaslıyorum. Çünkü onlarda negatif vergi uygulaması var.

Geliriniz belli oranın altındaysa, boşanmış ailede tek ebeveynseniz, eşinizden ayrı çocuklarınız varsa negatif vergi uyguluyorlar. Devlet size vergi ödüyor. Son olarak şunu da belirtmek isterim peki bu toplanan vergi, ürettiğimiz zenginliğin yüzde 20'sinden fazlasını vergi olarak topladı devlet bu nereye aktarılıyor? Türkiye âdem-i merkeziyetçi ülke değil bu vergi hususunda. Merkezi hükümete gidiyor yüzde 60'ı yüze 30'u SGK'ya gidiyor, yüzde 10'u sadece belediyelere, mahalli idarelere gidiyor. Dolayısıyla vergide asıl söz söyleyen kamusal mercii merkezi hükümet. Bir de yine bir grafik paylaşacağım izninizle. Bir sınıflama daha var o da gelişmiş olan ülkelere gelişmekte olan ülkelerin ayrıştığı bir grafik bu. Hangileri direkt vergi alıyor hangileri dolaylı vergi alıyor? Türkiye dolaylı vergilerin neredeyse yüzde 70 olduğu bir ülke. Dolaylı vergi tekrar ediyorum KDV ve özel tüketim vergileri. Diğer ülkeler ise yani işte ABD, Japonya, İsviçre, Danimarka gibi gelişmiş kuzey ülkelerinde durum tam tersi. Onlar yüzde 70'ini direkt vergi olarak alıyorlar. Servet vergisi, gelir vergisi vs.

Grafik 3: Doğrudan ve dolaylı vergi paylarına göre OECD ülkeleri

Bizim gibi gelişmekte olan ülkeler Macaristan, Slovenya, Türkiye gibi bunlar daha çok dolaylı vergi toplayabilen, doğrudan vergi toplamada bu kadar başarılı olmayan ülkeler. Son yıllarda giderek arttığını görüyoruz bu payın. Bu benim erişebildiğim son grafikti. Nereye doğru gidiyor diye baktım. Özellikle motorlu taşıtlar yani arabalardan alınan özel tüketim vergisi ve alkol vergileri

çok ciddi. 2002 yılında işte AKP gelmeden hemen önce, 70'lik rakı fiyatı 8,25 TL imiş. Bugün 175 TL ve eğer her şey aynı kalsaydı ve sadece enflasyon oranıyla artsaydı, 8,25 TL iken de devlet bunun bir kısmını vergi olarak alıyordu, bugün 70'lik rakının 61 TL olması gerekirdi. Yani yaklaşık 3 katı artmış. 3 katı daha fazla ödüyoruz enflasyon oranından. Bu da ödediğimiz ÖTV'ye karşılık geliyor. Son olarak çok da arkadaşımın vaktinden de çalmak istemiyorum.

Değinmek istediğim başlık acaba ücretliler toplamda ne kadar vergi ödüyor. Bizi ilgilendiren kısımlardan bir tanesi de bu. Özveren diye bir hoca Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nden güzel bir çalışma yapmış. Acaba ücretliler toplamda ne kadar vergi ödüyor? Doğrudan ve dolaylı vergileri toptasak nasıl bir tablo çıkıyor karşımıza? Asgari ücretli yüzde 15 gelir vergisi ödedi, yüzde 15 SGK payını ödedi, damga vergisi ödedi, eline net ne kadar ücret ödedi. Bu insan gitti doğalgaz kullandı, çocuğuna bez aldı, başka şeyler aldı. Toplamda eline geçen paranın yüzde 44'ü vergiye gitti. Eğer brüt ücret üzerinden bakarsak dolayısıyla SGK primlerini de alırsak yüzde 49'u vergiye gitti. Yani yarısı. Yoksulluk sınırında. Biliyorsunuz 8 bin lirayı aştı. Yoksulluk sınırında maaş alan bir ücretliye baksak ne olur diye hesaplamış hoca. Orada da şöyle bir tablo çıkmış yine bu dolaylı vergileri kattığımızda yüzde 51'ini vergi olarak harcamış. Fakat SGK primlerini de işin içine katacaksak brüte çekersek meseleyi yüzde 67'ye çıkıyor.

Daha yüksek ücretli birine baksak, yani ücret dağılımının en üst kısmında yer alan birisi acaba toplu harcamalarının ne kadarını vergi olarak vermiş. O kişi de yüzde ---- ortalamasını vergi olarak veriyor. Yine bu yaptığımız harcamalar dolayısıyla, elektrik kullanımı, telefon, gıda maddeleri vs. SGK işin içine katarsak burada tabii brüt ücret daha yükseldiği için en yüksek kesim için yüzde 54'ünü vergi olarak veriyor. Bunlar çok yüksek rakamlar. Nereden çekersek çekelim. Kazandığınız paranın en az yüzde 50'sini devlete vergi olarak geri ödüyoruz. Ama ben bu ölçekte bir vergilendirme için maalesef burada bir özelleştire yapmış olayım. Muhalefet partilerin de sendikaların da gerekli özeni çok göstermediklerini düşünüyorum. Biz belki kendimize düşen bir kısmı var bunun. Bu bilinçle hareket ederek davranmamız gerekir diye düşünüyorum.

Vergi nereye harcanıyor. Ne kadarı eğitime, güvenlik politikalarına gidiyor? Bunun için belki daha bilinçli yurttaş girişimleri. Sadece bu konuyla ilgilenen,

bu konuyu merkeze alan, sadece muhalefet partilerine bırakmak işin kolayına kaçmak oluyor herhalde. Bu konuda sendikalara görev düştüğünü bizim e daha bilinçli yurttaş hareketi başlatmamız gerektiğini söyleyeyim. Çünkü dediğim gibi hem bu dolaylı vergiler dolayısıyla hem de gelir adaletsizliğini düzeltmediği için hem de elde ettiğimiz ücretler olarak çok ciddi bir kısmını vergi olarak ödediğimiz için bunun politik ajandamızda yer alması gereken bir konu olduğunu düşündüğümü söyleyerek bitireyim. Çok teşekkür ediyorum. Soru cevapta tekrar açmamız istediğiniz konular olursa açarız.

AZİZ ÖZKAN:

Ben de teşekkür ederim Selin hocamız. Hocamızın son söylediği yerden ben de bir iki söz söylemek istiyorum. Hem de özeleştiri verdiğimiz yeri de tamamlamış oluruz. Aslında hocamızın çok doğru ve tespitinin yerinde olduğu bir söylem. Nerelere harcanıyor bu para. Bu toplanan vergilerin harcandığı yerin belki daha güçlü bir sesle kamuoyuna duyurmamız lazım. 2021 yılı bütçesi az önce söylediğim gibi 1 trilyon 346 milyarlık bütçenin 1 trilyona yakın olan kısmı vergilerden toplanıyorsa toplanan vergilerin dağılımına baktığımız zaman sadece 77 milyarlık kısmı Sağlık Bakanlığına ayrılan bütçe, 146 milyarlık kısmı MEB'e ayrılan bütçe, 84 milyarlık kısmı köprü, otoyol, şehir hastanelerine ayrılan bütçe, 220 milyarlık bütçe kısmı güvenlik ve savaş politikalarına ayrılan bütçe. 13 Başkanlığın ve 7 Bakanlığın Diyanet İşlerine ayrılan bütçe.

Baktığımızda toplanan vergilerin tekrar halka dar gelirliye, işçiye, emekçiye, yoksul halka dönmediğini görüyoruz. Kendi iktidarlarının devamı için yaptıkları, devam ettirdikleri politikaları sürdürüyorlar. Bu vergilerin tekrar "Demokratik Türkiye Halkı İçin Bütçe" şiarıyla tekrar halka dönmesi konusunda daha güçlü sesimizi söylememiz gerekiyor diye düşünüyorum. Teşekkürler hocam, katkılarınızdan dolayı.

Şimdi de sırada İstanbul Mali Müşavirler Odası Yönetim Kurulu Üyesi Gülgün Öztürk hocamız var. Harcamalar üzerinden alınan KDV'nin toplam oranı yüzde 40'larda iken bu geri kalan yüzde 60'lık kısmı büyük sermayedarlar zarar gösteriyorlar, tekrar hazineye aktarılmayan para bizim cebimizden harcamalar üzerinden peşin olarak bizden kesilen paraların ama hazine aktarımının olmadığı, geri dönüşünün son 18 yıllık AKP iktidarını gördüğümüz zaman 8 kere gelmiş af sistemiyle sürekli sermayenin borçlarını silen

sermayeye bir af zinciri haline getirilen bu sistemi devam ettiren bizden alınan vergilerin sermayeye aktarıldığını görüyoruz. Biz hocamızdan istediğimiz bu vergi sisteminin daha adil sağlanması ve bu servet vergisinin alınmasıyla ilgili nasıl bir yol yöntem büyük sermayedarların bu kaçırdığı vergilerin nasıl önüne geçebiliriz diye bir değerlendirmesini isteyeceğiz.

Ayrıca meslekte kamu emekçileri açısından vergi dairelerine maliye emekçileriyle bankonun bu tarafında kamu emekçileri çalışırken diğer tarafında aynı mesleği aynı vergi toplamasında iki tarafı gören bir yerden bizimle aynı iş yapan arkadaşlarımız aynı mecrada çalışıyoruz birlikte yol alıyoruz bütün Türkiye'deki demokratik haklarımızla ilgili ve birlikte çalışmalarımız oluyor. Evet sevgili hocam söz sizde.

GÜLGÜN ÖZTÜRK:

Öncelikle hepinize merhaba sayın BES yöneticileri. Vergi haftası sebebiyle bizleri bir araya getirdiniz. Ben bu panelin hepimize güzel bir çalışma ve çıktı olmasını diliyorum. Ama gördüğüm kadarıyla Selin hocamızın sunumunu çok beğendim. Emeklerinize sağlık. Farkı göstermişsiniz. Gerçekten çok iyi ifade ettiniz. Ama en zor soruyu da bana sordunuz. Yani yüz yıllardır çözüm bulunamamış. Cumhuriyet kurulduğundan kanayan yaramızı çok güzel

özetlediniz. Bunun cevabını hepimiz biliyoruz. Çözüm noktasında ne yapılabileceğini bizler de sorguluyoruz, tartışıyoruz ama sonuca gelmek tabii bu bir birlikte hareketi gerekiyor. Herkes el ele herkesin şapkasını önüne koyarak düşünmesi gereken bir ortamda, tüm paydaşlarla bu çalışmayı yapmak çok güzel bir şey ama buradaki başarı öncelikle hükümetten gelmesi lazım bu adımın ama inanıyorum ki gençlik gelecek nesil bunların hepsinden ders alacak benim umudum 3 tane genç evladım 18 yaşında. Onların bakış açısı, ülkeye bakış açısı inanın bizlerden çok daha önce. Umudum gençlerden yana diyerek sözlerime başlamak istiyorum. Siz değerli izleyenlerimiz. İSMMO yönetim kurulu adına hepinizi selamlıyorum. Herkese başarılar diliyorum.

Önümüzde yolculuk var ama 2020 yılında çok yakın tarihi sorguladığımızda Covid_19 geçtiğimiz yıla damgasını vurdu. Pek çok ekonomik sorun maalesef katlanarak çok daha büyük yumak şeklinde karşımıza geldi. Bu süreç hem ekonomik hem psikolojik çıktılarıyla aslında bugünü şekillendiriyor. Uzun bir süredir olumsuz etkiler devam edecek. Bu konuda herkes hemfikir. Ben bu vesileyle yine başta sağlık emekçilerimiz olmak üzere, mali müşavirler ve diğer tüm emekçilerimizin kayıpların baş sağlığı diliyorum. Hasta olanlara da acil şifa diliyorum. Gerçekten çok zor bir dönem. Meslek olarak baktığımızda diğer meslek örgütlerinin yanında şu 568 sayılı yasamız çıkmalı hayata geçmeli nerdeyse 30-31 senelik bir süre. Aslında emekleme dönemindeyiz. Aslında bira baro kadar bir tabipler odası kadar sayımız oldu. İstanbul'da 45 bin üyemiz var. 10 bin de mesleğe hazır aday olan insanımız var.

Türkiye'de de bu sayılar 110 bini geçti. Şimdi tabii bu yönüyle baktığımızda hem sayısal değerler hem çalışmalar az önce bahsettiğiniz gibi masanın her iki tarafında da olmalısınız. Hem müşterinizin yanında hem işverenin yanında hem de diğer taraftan kamuyu temsil eder durumdasınız. Özellikle meslek mensuplarının üzerindeki yük inanılmaz arttı. 2000'li yılların başında başlayan bu vergi uyumlu mükellef kavramıyla birlikte e uygulamalar, gelir idaresi bu konuda özel sektör çok öndeydi yatırımlarla ilgili yazılımlarla ilgili ama şu an geldiğimiz noktada gelir idaresi e-uygulamalarla birlikte çok ön plana geçti. Çok güzel bir şekilde bunu kullanır hale geldi. Ama diğer bir ucunda da bir varız mali müşavirler var. Bizler de ne yapıyoruz sürekli eğitimlerle, bu anlamda ciddi bir sorumluluk yüklendi.

Pandemi döneminde bizlerin varlığı hem çalışanlar için hem işveren için ciddi bir dayanak oldu. Bunu zaman zaman da özel konuşmalarımızda duyuyoruz, dinliyoruz. Şimdi vergi nedir sorusuyla başladığımızda hocamız da çok güzel özetledi, işte toplumun refah seviyesini artırmak. Eğitim, sağlık başta olmak üzere, savunma gibi alanlara ülke insanımızın ihtiyacını karşılamak üzere hükümetlerin gerçek, tüzel kişilerin kazançlarının ortaklık yapar duruma gelmesi. Bunu nasıl yapıyor? Dolaylı ve dolaysız vergilerle yapıyor. Bir kurum düşünün siz bir de işletmeden bakalım çalışanlar yönünden olumsuz yanlar olması yanında bir de işverenler tarafından baktığınızda zarar olduğunda devlet yanınızda yok ama en ufak bir karlılıkta sizin yüzde 20 kurumlar vergisi artan oranda sizin gelirinizin yarısına ortak oluyor. Onların da işi çok zor. Çün-

kü bir sürü çalışanı bünyesinde barındırıyor. Onlara bir takım sosyal haklar vermeye çalışıyor.

Tabii devletin şu anki vergi uygulamaları gerek sigorta gerek gelir vergileri yönünden özellikle muhtasar ve SGK'nın birleşmesiyle birlikte beyanname ortamında artık her şeyi takip edebilir duruma geldi. Meslek kodlarıyla birlikte tüm çalışanların esleğe uygun olarak aldığı ücreti belirleme açısından, 2 gün sonra bunu sorgulamak istediğinde, mesela X üniversitesinde mühendis bir insanın iki ayrı sektördeki ücret kıyaslamasını görüyor ya da buradaki yapılan işte az önce bahsettiniz düşük ücretli bir çalışanın neden bu düşük ücreti bu işveren bu şekilde koyuyor, bu tarz sorgulamalar yapar hale geliyor. 2000'lerin başında başlayan tüm kurumları birbirine koordinasyonlu hale getiren bu çalışmalar aslında bizleri uzaktan denetimin uzaktan bir şekilde tüm kurumların kredi kartlarından yola çıkarak, bordro sisteminden yola çıkarak her şekilde takip eder hale geliyor.

Gelir vergisine döndüğümde gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan vergi olarak karşımıza çıkıyor. Bir takvim yılı içinde ne kazancı varsa ona yönelik olarak onu beyan etmek durumunda. Tabii gelir vergisi dolaysız bir vergi. Kişilerin özel durumu dikkate alıyor. Genellikle artan oranlı vergi tarifesi içeriyor. Yüzde 15'ten başlıyor yüzde 40'lara kadar giden bir vergi yükü var. Ama tabii bunun en büyük sorunu bu verginin adaletli olarak dağıtımı yani asıl problem burada başlıyor. 2020 yılı bütçesinde ben de biraz rakamlardan bahsediyorum. 2020 bütçesinde tahmini bütçe açığımız 140 milyar iken gerçekleşen bütçe açığı 172 milyar olarak karşımıza çıktı. Fark yüzde 24. Bu saptamayı pandemiyle açıklayabiliriz. Ama bu açıkları geçmiş dönemlerde de benzer durumlarda kıyaslandığında aynı sonuçlarla karşılaşılabiliyoruz. Bu demek ki doğrudan bir ilişki değil.

Bütçe gerçekleştirmelerinde yaşanan sorun bütçe açıklarının yine vatandaşa ilave vergilerle dönmesine neden oldu. Çok hızlı bir şekilde de bu konuda çalışmalar devam ediyor. Konut vergisini örnek olarak verebilirim. 2020 yılı merkez yönetim bütçesi toplam vergi geliri tahsilatı 833 milyar lira oldu. Aslında bütçenin gerisinde olmasına rağmen pandemi koşullarında bütçe hedefinin yüzde 6,2'si üzerinde vergi ödenmiş durumda. Tersten gittiğimizde yine sorumlu olan mükellefler bu vergileri ödemişler. Şimdi yine bir geçmişe yolculuk

yapalım. Nereden nereye geldik. Bu vergi ile vergi uyumlu mükellef kavramı gelir idaresi kayıt dışı ekonomiyle mücadele eylem planıyla birlikte bu kurumlar arası koordinasyonu bugünlere getirdi. Zaten oralara baktığımızda satır aralarına bugün çok net görebiliyorsunuz. Bugün sanki yeni bir şeymiş gibi duruyor ama bunun temelleri 1999-2000'den yılından başlayarak bugünlere geldi. Şu an biz meslek mensupları olarak elektronik uygulamaları takip etmek öğrenmek adına neredeyse çalışma saati kavramımız kalmadı. Pandemi koşullarından neredeyse 24 saat bilgisayarlarımızın başında kaldık.

Bir taraftan yeni şeyler öğrenmek durumundasınız, bunu gerekli kişilere anlatmak durumundasınız. Oradaki yükleri de makul bir şekilde anlatmanız gerekiyor. Az önce arkadaşımız af durumlarından bahsetti. Şöyle bir bilgi var. Teknolojik altyapılardaki gelişmeler 2000 yılında yüzde 91 civarında olan taslak oranı 2020 yılında yüzde 77'lere kadar düşüyor. Aslında ters bir orantı belenmesi lazım. Bu gelişmelere bağlı olarak artması beklenirken tam tersi olarak düşüyor. Burada çeşitli etkenler var. İşte hükümet politikaları bunun başında geliyor. Bu orta vadede bir sorun olarak karşımıza çıkacak. Sorun olmaya da uzun vadede karşımıza çıkmaya devam edecek. Bu durum vergi yükünün gittikçe daha da dürüst mükellef ile dolaylı vergi üzerinde kaldığını göstermek açısından önemli aslında. Özellikle son yıllarda -18-20 yıldır- 2.5-3 yıldır çıkan kanunlarla vergisini ödeyen mükelleflerin vergiden kaçınmasıyla ilgili birtakım girişimleri görüyoruz.

Bunu en yakın eşimden vereyim. Anlatamıyorsunuz. Nasıl olsa af çıkacak diyorlar. Bu sefer ne oluyor bizler mali müşavirler olarak da sıkıntı yaşıyoruz. Değer yaratmaya çalışıyorsunuz ama karşı tarafta birtakım uygulamalar var bu uygulamaları maalesef büyük ölçüde yenik yaşıyoruz. Bunların finansal tablo üzerindeki etkileri çok büyük. Siz bir işletme sahibisiniz. İleriye dönük birtakım kar dağıtımı yapacaksınız ya da işinize yatırım yapmak durumundasınız ama bilançonuz sağlıklı değil. Sürekli bir şekilde bir yerlerde bozuluyor. Muhasebesel kayıtlar yapılmaya başladıkça sorunlar çıkıyor. Çok fazla bacadaki ciddi sorunlar yaşanıyor.

Ücretler bordrolardan birtakım kesintiler şeklinde yansıyor. Diğer vergilerle birlikte ciddi bir yükü vergi olarak maalesef ödemek zorunda kalıyor. Bu da en olumsuz tablo olarak karşımıza çıkıyor. Salgın döneminde kısa çalışma

ödeneği, benzeri uygulamalarla birtakım vergi teşvik indirimlerinden kaynaklı, 2020 tahsil edilen gelir vergisi bir önceki yılda göre yaklaşık 4.5 milyar düşmüş. Burada tabii çalışanın avantajı işverenin avantajı. Çalışan tabii burada çok mağdur olan da var. Evine asgari ücretin o kadarlık kısmıyla geçinen bir kesim. Gizli işsizlik ciddi anlamda artıyor. Bunların yaratacağı sosyal yıkımlar aslında gelecekte ön plana çıkacak. Bu ekonomik durum umarım iyileşir. Öyle bir şeyin içindeyiz ki. Hep dip dip deniyor ama o dibin ne kadar dip olduğu, nerede o dibin yok olacağı konusunda kimsenin bir fikri yok. İşte bütçe hedefleri bu verdiğimiz örneklerden yüzde 13 gerisinde gerçekleşmiş. Bu 2020 yılında tahsil edilen 159 milyar dolarlık gelir vergisi yaklaşık 85 milyar lirası bordro kapsamında çalışan işçi ve emekliden kesilmiş. Önümüzde şimdi şirketlerin kurumlar vergisine baktığımız yaklaşık yüzde 76. 2020 yılında 918 bin kurumdan tahsil edilen vergi 105 milyar olarak gerçekleşiyor. İlk defa işveren ve işçiden fazla kurumlar vergi ödüyor. Bunun sebebi salgın ve pandemi. Ancak dolaylı vergilerin adaletsiz vergi dağılımında adalet dağıtması gibi görünse de şirketlerin ticari işlemleri nakit akışını özellikle etkiliyor.

KDV, ikinci kalem olan ÖTV, vergi gelirlerinin içindeki parayı gerçekten çok fazla. Bir araç 100 bin TL ise size 300 bine mal oluyor. Bir işletme düşünün pazarlama işletmesi araç gerekiyor. Bu işletmenin o araçları edinmesindeki sıkıntıları düşünün. Pandemi döneminde, turizm, eğlence, lokantacılık gibi işyerlerinin sıkıntılarını sık sık görüyoruz. Pek çok insan maalesef işsiz kaldı. Yalnız son yıllarda düşüşte olan KDV tahsilatı yani bir taraftan kaynağında kesilen vergiler artıyor, KDV artacağına düşüyor. Yüzde 40 olarak gerçekleşmiş. Bu demek oluyor ki her 100 TL'nin 40 TL'si tahsil edilmiş. Bunlar finansman aracı olarak kullanılmış bir örnek vereyim. Emlak vergilerindeki artış, özel tüketim vergilerindeki artışlar, bunlar servet vergileri kapsamı dışında kalan vergiler. Bunlar dolaylı vergilerin en başında geliyor.

Biz bir vergi politikası oluşturmak istediğimizde belki de dolaysız verginin çok da önüne geçecek. Bu ne kadar devam eder bilemeyiz. Bir taraftan vergi adaletini sağladı gibi bir tablo çıkıyor karşımıza ama diğer taraftan da hayatta kalmaya çalışan işverenlerimiz de çok fazla. Ben iki taraflı olayı görmeye çalışıyorum. En önemli konu sizlerin de çok güzel dile getirdiği gibi bu elde edilen vergilerin devlet bütçesinde gittiği yerler, harcandığı noktalar ya da harcama kalemi olarak gösterilen gerçekten o harcama kalemlerin yapılıp ya-

pılmadığı şüpheler. Tabii asıl bizleri rahatsız eden tabii ki de bu. Özel sektöre bu kadar kayması yani bunların yaratmış olduğu cumhuriyetin kuruluşundan beri yaratmış olduğu faydaların her geçen gün biraz daha geriye gitmesi aslında belki asıl problemlerimiz buralar gibi görünüyor. Ben biraz da meslek mensuplarımızın bu dönemde yaşadığı sıkıntılara bağlı olarak neler ortaya çıktı, ne tarz sağlık ve sosyal problemleri yaşadılar. Bunlardan bahsetmek istiyorum.

Öncelikle kadın olarak bizler biraz da eve kapandık. Kapandık ama işlerde azalma olmadı. Büro dediğimiz ortamlarda fiilen bulunamamak da hem bir taraftan bu salgının yayılmaması hassasiyeti, çocuklarımıza, annelerimize, babalarımıza geçmesin diye eve kapandık. Bu kez de evde sorunlar başladı. Tek başınasınız. Hem bir taraftan işinizi yapmak zorundasınız, hem evin işini yapmak durumundasınız. Çok zor bir dönem. Uzaktan çalışmaya bağlı koşulların oluşturulmasına ciddi problemler yaşadık. Mutlaka yazıcınız tarayıcınız olmak zorunda. Bunları temin etmek zorunda kaldık. Kısa çalışma ödenekleri gibi, devlet teşvikleri gibi birebir takip etmek durumunda kaldık bunları yaparken de tabii hem muhasebe programlarını uygulamada zorlandık. Kayıplarımız oldu meslek mensuplarımızdan. Bir ofise girdiğinde hastalık hepsi birden etkilendi. Ciddi anlamda ofis çalışanları açısından topluca evlerine gitmek durumunda kaldılar. Uzun süre hastalıklarla mücadele etmek durumunda kaldılar.

Kusura bakmayın bunlarla biraz dağdıtı ama soru cevap bölümünde tekrar bir araya geleceğiz.

AZİZ ÖZKAN:

Ben de teşekkür ederim Gülgün hocama. Hocamın az önce belirttiği gibi tahsilat oranlarında vergi tahsilatı yüzde 91'den yüzde 77'ye düşmesi sonucunda bu pandemi sürecinde aslında ödediğimiz vergiler yüzde 6,2 artmış durumda. İşsizliğin, yoksulluğun bu dönemde daha çok vergi yükü yüzde 6,2 biz emekçilere, emeklilere, yoksul halka, dar gelirlilere paylaştırılmış oldu.

Devlet verdiği işsizlik parasından bile kısa çalışma ödeneğinden, vergi alarak ödemeyi kendisine yükümlülük olarak görmüş. Bu kadar yoksul kesim üzerine vergi yükü bindirmiş. Bu kadar ücretlilerden vergiye boğmuş bir şekilde karşımıza çıkarıyor. Ama bakıyorsunuz ki sermayeye, pandemi sürecinde biz Büro Emekçileri olarak yapılandırma olmaz, yaşam haklarımızın tehlikeye

atıldığı, yaşam haklarımızın olmadığı dönemde, bu kadar dünyayı etkisi altına almış pandemi sürecinde insanlar ölürken Devlet alacağına peşine düştü, sermayenin borçlarının silmesi peşine düştü. O yüzden buradan biz bu sözlerimizi sürekli daha artıran bir yerden devam ettireceğiz.

Son olarak ben Gülgün hocama ek olması açısından, Türkiye’de ve Avrupa ülkelerinin bir kıyaslamasında maliyeye kazanç beyan edilerek bildirilen vergilerde Türkiye yüzde 27 iken Avrupa ülkelerinde yüzde 65. Burada aslında artan oranlı vergi sistemimizi servet vergisini talep etmemizin bir nedeni de bu. Yüzde 27. Avrupa’da yüzde 65. Bunun devamını getireceğiz. Bir önceki dönemde yaptığımız panelde Mustafa Durmuş ve Hayri Kozanoğlu, servet vergisi alınmış olsaydı Türkiye’deki yoksul ve dar gelirlinin bir yıllık yeteceği temel gelir hakkını karşılayabilecek bir seviyeye getirecekti. Bu yüzden servet vergisiyle ilgili sözümüzü daha güçlü söyleyeceğiz.

Şimdi Arkadaşlar kamu emekçileri cephesinden vergi haftası nasıl görülüyor. Kamu işçilerinin yaşadığı sorunlar, Vergi incelemesinin yayın yapılması için neler yapılabilir? Vergi dairelerinde incelemede etkin kullanımı mümkün mü değil mi? Görevlendirmelerde vergi dairelerinin Hazine ve Maliye Bakanlığında ki idari yapılanmalarından kaynaklı görevde yükselme sınavlarından tutun da demokratik özlük haklarının mücadelesini konuşacağız. Eğitim ve Örgütlenme Sekreterimiz Özer Avanaş, hem gelir uzmanı hem vergi çalışanı. Bize süreci paylaşacak hem de değerlendirmeleri olacak.

ÖZER AVANAŞ:

Her iki hocama da değerli katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Kıymetli sunumları oldu. Bir vergici olarak konuya şöyle girmek istiyorum. Demokrasi tanımının içinde en anlamlısı her haledede vergi üzerinden yapılan tanımlamadır. Keza, demokrasi kavramının birden fazla tanımı içinde böyle bir tanımlamada vardır. Demokrasi tanımının başlangıcında da en

anlamlı başlangıç budur: Bu tanımlama kaynağını İngiltere’nin 1215’teki sözleşmesine vurgu yapar. Onun içeriği nedir aslında? O zamanki feodal beylerle

kral bir anlaşma yaparlar. Krala vergi koymada, yetki sınırlandırılmasına gidilir ve demokrasinin oradan başladığı söylenir. Dolayısıyla vergi tartıştığımızda verginin tek başına tartışılması değil, vergi paydaşlarının nerede konumlandığını ya da devletin vergi gelirlerini toplarken, bunu dağıtma biçimini, nasıl bir sınıfsal ihtiyaç içerisinde dağıttığı devletin tanımı içerisinde geçer. Dolayısıyla hocamızın başta çizdiği şey vergi bilincinin gelişmesi verginin nereye harcandığının sorgulanması aynı zamanda demokrasinin mücadelesinde aracı. Bunu bilmek lazım.

Tabii konu bu değil. Bu yıl 32.si kutlanan vergi haftasında bizim tutumumuz ne? BES'in bu verginin nasıl toplanıp nasıl harcandığını, bir tarafı olan çalışan, işçi olanlar meseleye nasıl bakıyorlar. Bunların iş üretirken kamusal iş üretirken yaşadığı sorunlar ne? Daha çok orada söz söylemeye çalışacağım. Şimdi bir kamusal hizmet tarif ederken, önce bunun bir tanımı yapılır. Ya da bu kamu otoritesi tarafından bu kurumsal örgütlenmenin kimlere hizmet edeceği ve amacı nedir tanımı yapılır. Görevler tanımlanır. Dolayısıyla maliye bakanlığı kurulurken maliye ve gümrük bakanlığı olarak kurulur. Bakanlığın yapılandırma süreci bu sempozyumun bir konusu aynı zamanda. Sonra nasıl geliyor süreç? Sonraki süreçte gümrük müdürlüğü ayrılıyor. Yola bir süre maliye bakanlığı olarak devam ediyor. 1998 yılı aslında vergi dairelerinde hani o çok vurgu yapılan idarenin yeniden yapılandırılmasının yılı olarak geçer. Bizim için de önemli. Bizim de birtakım taleplerimizin, vergi idaresinde ya da siyasi otorite tarafından tartışıldığı dönem aynı zamanda. O dönem Zekeriya Temizel bakanımız. 4369 sayılı kanunu çıkarır. Orada gelir vergisinin tanımını değiştirir.

Gelir vergisinin tanımı şudur. Bilmişlik yapmayayım. “Gerçek kişiler gelir vergisine tabiidir. Bir gerçek kişinin elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı gelir vergisinin matrahını oluşturur.” Peki 4369'daki tanım neydi, o hiç uygulanmadı. Yine o ilk bentte olduğu gibiydi. İkinci bent de ki tanım ise bir gerçek kişinin elde ettiği kazanç ve iratların ve tasarrufların toplamıdır” şeklinde tanımlanmıştı. Bu tanım çok tartışıldı. Bir anlamda servet vergisi olarak da tartışıldı. Çünkü tasarrufları da kazanç içine katmıştı. Bu 2003 yılında 4444 sayılı kanun ile uygulanmadan kaldırıldı. Aynı dönemde ne tartışılıyor? Gelir idaresinin yeniden yapılandırılması tartışılıyor. Maliye Bakanlığında çalışanlarının bir sınıf olarak tanımlanması o zaman başlıyor. Şimdi de o zaman tartışılan ancak ka-

dük kalan “mali hizmetler sınıfı” talebi bizim yine sendika olarak talebimiz. O dönem ki tartışmalarda bizim içeriğine yönelik içeriğinde birkaç maddeye itirazımız vardı. Bizim itirazımıza rağmen o kanun tartışıldı birkaç maddesi geçti sonra geri çekildi. Diğer bakanlıklar itiraz etti. Çünkü biz maliye bakanlığı çalışanları olarak genel hizmetler sınıfının içerisindeyiz. Dolayısıyla adalet bakanlığı gibi işte sosyal hizmetler bakanlığı gibi genel idare sınıfında olan diğer bakanlıklar itiraz ettiler. Kendinize istisna uyguluyorsunuz diye... bu tartışma devam etti.

2005 yılında 5 Mayıs'ta 5345 sayılı Kanun çıktı. Orada maliye bakanlığı 3'e bölündü. Yani bir kısmı gider olarak ayrıldı, vergi dairesi başkanlıkları kuruldu, yine teftiş kurulu ayrıldı. Bir süre böyle devam etti. Bu 5345 ile yeni bir kadro yeni bir çalışan tahsis edildi. Gelir uzmanı kadrosu ihdas edildi. Dedik ki; madem iyileştirme yapılıyor, ki bu talep IMF'nin talebi olarak gündeme gelmişti. Ki, o zaman IMF kredileri vardı, IMF kredi musluklarını açmıyordu, vergi Türkiye'deki vergi uygulamaları siyasetin çok etkisinde olduğunu öne sürerek, özerk olması gerekiyor diyordu. Bu yeniden yapılanmanın temel felsefesi hem inceleme ağırlıklı hem teftiş ağırlıklı bir yapı olacak hem de iktidarın baskısından uzak bir çalışma ekibi kurulacak. Peki ne oldu? O yasa çıkarken eski çalışanları bu yeni oluşan kadroya aktarmadılar. Kanunun diğer hükümleri içinde sayılarak yeni tanımı yapılan unvan tanımı dışında bırakıldılar. Burada yeri gelmişken bir hususu belirtmek isterim.

Maliye bakanlığı Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devreden bir kurumdur. Defterdarlığın biriktirdiği kültür külliyat bir anlamda bir tarafa itildi. Bu bir tarafta kalanlara 5 yılda 3 kez sınav açacağız bu sınavda başarılı olanlar gelir uzmanlığı kadrosuna geçecekler denildi. Problem burada başladı. İkili bir yapı oluştu. Birazdan istihdam belirsizliği diye bir kavramsallaştırmadan bahsedeceğiz. Defterdarlık bünyesinde yani 05.05.2005'den önceki halinde memurun bir unvanı ve her unvanın bir kanun görev tarifi vardı. Örneğin denir ki yoklama, yoklama memuru tarafından yapılır. Bu tanımı yapılan işle ilgili yoklama memuru kadrosu vardı. Yine diğer bir örnek verecek olursak, 6183 sayılı Kanunun 4.maddesinde vergi tahsilatı ile ilgili kadro tanımı yapılmıştır. Kanundaki bu tanım karşılığında ne vardı? İcra memuru, veznedar vardı. Yani tahsildar sadece onların elinde yapıldığı zaman geçerli olur ya da yoklamayı sadece kanunda yoklama işi ile ilgili tanımlananlar tarafından yapabiliyordu.

Burada anlatmak istediğim, önceden her görevin yanında görev tanımı var. O görev tanımında bir memur vardı. O iş o memurlar eliyle yapılıyordu. 5345'ten sonra ne oldu? Bu tanımlar muallak hale geldi. Gelir uzmanı kadrosu ihdasıyla birlikte şu anda sanıyorum 37 bine yakın gelir idaresine yakın personeli var bunun 18 bini gelir uzmanı. 10 bine yakın diğer unvandaki memurlar. 18 bin memurun önemli bir kısmı da vergi dairesi başkanlıklarında görev yapıyor. Vergi Dairesi Başkanlıklarında çalışanların yüzde 85'ine yakını gelir uzmanı. Peki bu yoklama işini kim yapıyor? Şimdi o kanunda görev tanımı yapılan gelir uzmanları var. Gelir Uzmanı unvanındaki memur vezneye oturuyor, yoklamaya çıkıyor, tebliğe çıkıyor, şef oluyor, müdür yardımcısı oluyor hatta daire başkanının onayı ile daire müdürü, daire başkanı bile olabiliyor.

Bu kadar geniş tanımlı bir unvan. Gelir uzmanı tanımına baktığımızda atama koşullarını sayıyor tahriyat ve tahakkuktan sorumludur. Kime karşı sorumlu? Cevabı yok. Memurda belli. Memur şefine sorumlu, şef müdür yardımcısına karşı sorumlu. İtirazımız burada. Şimdi bakanlıkların kuruluş kanununa baktığımızda büyük bir boşluk var. Biz BES olarak 2007'de dava ettik. Bu görev tanımını, geniş yetkiyi, belirsizliği.... Diyelim ki bir servis düşünün 7 tane gelir uzmanı var, ama şefleri de gelir uzmanı. Yani aslında herkes gelir uzmanı. İçlerinden birini, idare kimi uygun görüyorsa, onu o bölümün servisin sorumlusu yapıyor ya da şef görevlisi yapıyor. 2007'de hem biz hem başka sendika, idare mahkemesi ve Danıştay'da dava konusu yaptık. Mahkeme bu uygulamaların iptaline karar verdi. Gerekçede, Bakanlıklar kuruluş kanununda unvanlar bellidir dedi. İlgili mahkeme kararlarında idarecilik Genel müdürden başlar, şefe kadar idareci unvanı olarak tanımlanır diyor ve devamında bu unvanların altında görev yapanları memur olarak tanımladığına dikkat çekiyorlar. Şefin yerine servis sorumlusu ya da şef görevlisi şeklinde atama yapmışlardı. Dediğim gibi hem İdare mahkemesi hem de Danıştay birden fazla verdiği kararda bunu bozdu. Bu unvanlarla bakanlıkların kuruluş kanununa göre aykırı, bu unvanlarla görevlendirme yapamazsınız dedi.

Bu görevlendireme için bir arkadaş kamu denetçisine başvuruyor. Kamu denetçisi de daha enteresan bir kara veriyor. Diyor ki; evet idarenin takdir yetkisi vardır, kamu hizmetinin yürütülmesinde yetkisi vardır ama gelir uzmanı şefin altında çalışamaz kararına varıyor ve bu görüşünde idareye yazı yazıyor. Diyor ki, burada düzenleme yapmanız lazım. Bizim idare ne yapıyor. Mahkeme

kararına dayanarak atama yönetmeliğine şef unvanını başa alarak böyle devam edebilir diyor. Şimdi diyelim ki gelir idaresi başkanlığında, diyelim ki 3 bin servis olsun, bu servislerin yüzde 85 ve üstü görevliler eliyle yönetiliyor. Dolayısıyla buradaki istihdam belirsizliği idarenin hiyerarşik yapısını da bozuyor. Gelir idaresinin durumu bu. Giderde ne oldu? Defterdarlıklarda 10 yıla aşkındır neredeyse memur alınmıyor. Gerçi yeniden bir yapılandırma yapılıyor ama oradaki sorun daha devasa. Son düzenlemelerle birlikte defterdarlıklar bünyesinde hizmet üreten içerisinde Milli Emlak Genel Müdürlüğünde Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağladılar. Milli piyango da son olarak özelleştirilerek maliye bakanlığından ayrıldı. Bu anlamda yapılandırma devam ediyor ve bitmiyor. Bilindiği gibi Maliye Bakanlığının kuruluş kanunu gerekçesinde bütçe taslağını oluşturulması vardır ve bütçe taslağı sunumunu Meclise Maliye Bakanlığı yapardı.

En son yeni hükümet sisteminde maliye bakanlığındaki bu yetki cumhurbaşkanlığı strateji daire başkanlığına verildi. Şu anda aslında içerisi boşalmış bir bakanlıktan bahsediyoruz. Peki teftiş ne oldu? Teftiş ayrıldı. Aziz Bey de sordu. Etkin bir inceleme yapılıyor mu idarenin bu iddiası gerçekleşmiş mi? çünkü 2005'te kurulma iddiası buydu. 2005'ten beri veriler var. 2020 daha açıklanmadı. 2015'te toplam inceleme oranı 2.32. 2016'da 2.96. 2017'de 1.68. 2018'de 1.63 2019'da 1.45'e düşmüş. Yani teftiş ağırlıklı inceleme iddiası böylece gerçekleşmemiş gözüküyor. Her ne kadar Gülgün Hanımın dediği gibi e-teftiş, çapraz inceleme olsa da ama vergi kayıp kaçığın önlenmesinde ve takibinde etkin bir inceleme de gerçekleşmiyor. Bu inceleme konusunu açılmışken biraz da teftiş tarafına bakmak lazım. Her ne kadar şu anda gelir idaresi başkanlığı dışında yeniden yapılandırıyor olsada. Teftiş elemanlarının sorunlarına baktığımızda, ciddi bir sorun yumağı var. 2013'ten sonra önemli bir kısmı trnak içerisinde Boğaziçi Üniversitesi güncel olduğu için rektör istemediği için (kayıt bozuk) ----- . Orada da dehşet bir mobbing var.

Bu gibi araştırmalardan dolayı müfettişlik unvanını hak edildiği halde bu unvana ataması yapılmayan yüzlerce Vergi Müfettişi yardımcısı var olduğunu biliyoruz. Bu atamanın önemi ne? Devlet memurluğunda unvan aldığınızda ücret skalanız değişir. Biraz önce anlattığım gibi masadan kalkıp şef olmak gibi bir şey değil. Yani unvanının değiştiği zaman ücretinizde değişir, dolayısıyla da. 5 yılda açılıp 3 sınava giremeyen arkadaşlar ne yapıyor? Bu sorun artık

kangren oldu. Bakanlıklarla yapılan bütün görüşmelerde anlattık. Dedik ki; bu meseleyi baştan tek cümleyle çözülebilirdi. Çözmediler. Diyelim ki en son gelir kurum içi gelir uzmanı 2012’de açıldı. 2012’den sonra 2021 olmuş daha kurum içi Gelir Uzmanlığı sınavı açılmadı. Üniversiteyi bitirmiş şartların hepsi tutuyor. Yeterliği olan personel şu anda sınav açılınsın da sınava gireyim ücretimde iyileşme olsun diye bekliyor. Çok uzattım ama... Biz şuna inanıyoruz. Baştan beri söylüyoruz.

Madem bir inceleme olacaktı. Gelir uzmanı kadrosu geniş bir tanım. Burada bir istihdam belirsizliği var. Görev tanımı yok bu arkadaşların. Bunlara tıpkı meslek mensuplarında olduğu gibi ya da kurumlarda ön muhasebe diye bir kavram vardır. Mesela vergi dairesi müdürü aynı zamanda inceleme elemanıdır. Şu anda yapamıyor ama... Vergi dairesinin daha etkin kullanılması anlamında hem de vergideki kayıp kaçağının daha etkin mücadele etmek anlamında Gelir Uzmanlarına ön inceleme yetkisi verilsin. Bunu talep ediyoruz. Bu yetki tanımı yeniden yapılmalı.

Diyelim ki 100 bin liraya kadar inceleme vergi dairesinde gelir uzmanları eliyle yürütülmeli. Hem bu genç kadronun enerjisinden faydalanma, hem de kurumla aidiyet bağını koruma ve de Danıştay’ın dediği gibi hem de hiyerarşi bağı oluşturacak liyakat esaslı bir yapı oluşturulmalı. Servis sorumlularının yüzde 85’i mahkeme kararlarına rağmen görevlendirme. Bu kadar geniş yetki olamaz. İdare hukuku buna cevaz vermiyor. Ama şu anda idare ben yaptım oluyor diyor. En son gelir idaresi başkanlığı maliye bakanlığı görüşmesinde şu anda bizim gündemimizde böyle bir sorun yok demişler. Sürekli bir yenilenme ihtiyacı var. Diyelim ki 2015’te 40 bin civarında olan personel sayısı şu an 37 binlerde, dolayısıyla ez cümle, vergi dairelerindeki bu tanım karmaşasının ortadan kaldırılması. Asıl işi olan kayıp kaçağın etkin denetiminde kullanılmasını talep ediyoruz. (Yine güncel ifade ile imam ve vaizlere verilmesi ön görülen 3600 ek göstergenin başta maliye çalışanları olmak üzere bütün büro çalışanlarına verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan ek ödemelerin temel ücretlere yansıtılması ve devamında Maliye Çalışanlarının tek bir çatı altında birleştirilerek Mali Hizmetler Sınıfının oluşturulması gerektiğini bir maliye çalışanı olarak talep ettiğimizi belirtmek isterim). (Parantez içi ifade internet sorunu nedeniyle anlaşılamadığından panelist tarafından tamamlanmıştır.)

AZİZ ÖZKAN:

Teşekkürler sevgili Özer. Evet arkadaşlar bütün konuşmacılarımız konuşmalarını yaptılar kendi cephelerden. Birkaç soru var, onları yönelteyim. Sorularımızdan biri Selin Hocama. Bu istisna muafiyet, indirim ve iade yoluyla sermaye aslında kayırılıyor bir taraftan ama ücretliler vergi yükü altında eziliyor. Bu ücretlilerin vergi yükünden kaçma şansı yok. Maaşlarını daha almadan vergi kesintileri yapılıp o şekilde bir vergi politikası izleniyor. Ama sermaye maalesef bundan her boyutuyla dediğim gibi istisna, muafiyet yoluyla kayırılıyor. Bunun önüne nasıl geçebiliriz. Diğer gelişmiş ülkelerde aslında bu ücretlilerle kurumlar vergisi arasındaki farkın boyutu ne durumdadır. Bu konudaki değerlendirmenizi yaparsanız... pardon bir soru daha vardı. Bu AKP döneminde vergiden muaf dernek, vakıf gibi kurumların sayısı arttı mı? Böyle bir bilgiye sahip misiniz? Biliyorsunuz son dönemde cemaat vakıf ve dernek sayısı arttı.

GÜLGÜN ÖZTÜRK:

Son sorudan başlayarak bir bilgi vermek istiyorum. 2002 yılında bu sayı 4500'müş. Türkiye'deki vakıf sayısı. Son yıllarda 287 tane vergiden muaf olmak üzere 4 bine yakın yine hedef kitlesi çocuk ve gençler olan yeni vakıflar kurulmuş. Bunlar içinde Ensar, Okçular vakfı da var. Genel olarak kısa bir bilgi vermek istedim. Selin hocam kusura bakmayın.

SELİN PELEK:

Bu vakıflar tümünden muaf değil. Kurumlar vergisi veriyorlar. Spekülatif bir şey olacak ama bu vakıfların denetiminde verginin de bir kalem olduğunu dolayısıyla burada bir politik kayırmacılık olduğunu tahmin edebiliriz. Ama ne bir şey söyleyebilir miyiz bilemiyorum. Vergi affı denetim vs. noktalarda iktidarın kendisine yakın olanlara başka türlü olmayanlara başka türlü davrandığını biliyoruz. Vakıflarda da bunun böyle olmaması için bir sebep yok. Kurumlar vergisinin zaten oransal olarak düşük bir vergi. Vergi noktasında nasıl bir takip altındalar bilemiyoruz. Ücretliler açısından tekrar düşündüğümüzde ne yapılabilir. Şimdi 90'larda çok tartışılan bir şey vardı.

Türkiye’de vergi bilincinin düşük olmasının sebeplerinden bir tanesi de vergi toplama çeşidi olduğu yani biz vergi verdiğimizde şimdi daha net hissediyoruz. O zamanda göre çok şey ayyuka çıkmış durumda. Örneğin ABD’de şöyle toplanıyor. Siz yıl sonunda gidip devlete bir para yatırılıyorsunuz. Bir aylık maaşınıza yakın bir para. Kendi elinizle yatırılıyorsunuz. Bu şöyle bir his yaratılıyorsunuz. Psikolojik bir yükü de vardır. Deniyor ki o dönemde. Özellikle liberal iktisatçılar derdi ki; Türkiye’de yurttaşlar vergi verdiklerini pek anlamıyorlar. Devletten hep bir şey bekliyor ama kendisi işte kaynağında kesildiği için vergi ya da dolayısıyla kesildiği için, örneğin çöp vergisini su faturasında ödüyorsunuz, doğalgaz faturasında yüzde 18 vergiyi göremiyorsunuz. Vergi bilincinin oluşması için belki bizim de böyle kaynağındaki vergileri değiştirmemiz gerektiği söylenir. Ben şöyle düşünüyorum. Ücretlilere bunu aktarmak gerekiyor. Bunun mücadelesinin kurgulanması gerekiyor. Yani insanların bunu bilmesi lazım, siz net ücret üzerinden pazarlık yapıyorsunuz ama aslında kazandığınız ücret çok daha fazla verdiğiniz vergilere şuralara şuralara harcanıyor. Bir de üzerin üstlük siz dolaylı olarak vergi ödüyorsunuz. Kadın pedinde niye 18 vergi var? Bu kadın hareketinin sorularından bir tanesi olması gerekiyor değil mi? Bu noktada ancak bunun mücadelesi verilirse bence belki ücretlilerden alınıp vergi yükü kurumlar vergisine çevrilir. Devletin sınıfsal tercihleri dolayısıyla ben bu şekilde bu kompozisyonun böyle devam edeceğini düşünüyorum.

Vergi politik bir plan. Bu politik alanın bilinciyle yaklaşmamız gerekiyor. Bugünkü devlet sermaye devleti, patrona hem örneğin şimdi diyoruz ki SGK yüzde 30 alıyor vergi payını, ücretliler şu kadar ödüyor, patronlar bu kadar ödüyor. Ben şunu da biliyorum, 2 yılda bir demin Gülgün Hanım söyledi vergi affı çıkarılıyor. Diğer taraftan deniyor ki şu kadar insan çalıştırırsan senin SGK primini ben ödeyeceğim asgari ücreti artırıyorum ama primin şu kadarını ben karşılıyorum. Ama ücretlilere hiçbir zaman böyle bir kıyak geçilmiyor. Yani işte 6 ay boyunca ücretlilerin vergisini biz ödüyoruz demiyor kimse. Dolayısıyla bu bir mücadele alanı politik bir alan. Verginin politik bir alan olduğunun altının çizilmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Teşekkür ediyorum ben de dinlediğiniz için.

AZİZ ÖZKAN:

Bir soru daha var hocam size. Ademi merkezîyetçilik yerelleşme ile vergiden yaşamdan eşitsizlikleri asgari düzeye indirebilir miyiz? Merkezi hükümetin tek kişi tarafından vergi politikalarının tek elden belirlendiği bir sistem yaşıyoruz. Burada yerelleşme ile minimize edebilir miyiz?

Bir soru da Özer arkadaşımıza sormak istiyorum. Önümüzdeki dönem mücadele programları arasında kamu emekçileri, ücretliler, vergilerini düzenli ödeyenler olarak yaşamlarını sürdürüyorlar. Devlet siyasi iktidarlar vergi toplarken vergisini düzenli ödeyen kesime yüzde 5'lik bir indirim sağlıyor. Kamu emekçileri, asgari ücretliler, ücretlileri bordrolular daha maaşını almadan vergi kesintileri yapılan ve yüzde 5'lik indirimden faydalanmayan kesim. Önümüzdeki mücadele programı açısından bunu işlemek bunu hayata geçirmek gibi bir programımız var mı yok mu? Hem kamuoyuna hem emekçilere ne dersiniz bu konuda?

ÖZER AVANAŞ:

Meseleye biraz her iki hocam da söyledi. Baktığınızda gelir vergisinin 7 unsuru var. Bu 7 gelir unsurunun kendi içinde vergilendirme teknikleri var. 86.madde der ki; ücretlerde tanımlanmamış 1 lira dahi varsa vergiye tabiidir.

SELİN PELEK:

Ademi merkezîyetçilikte bizim ne kadar katıldığımız önemli. Yani katılımcı bütçe gibi pratiklerle biz vergimizin nereye gittiğini kontrol edersek. Bunu Belediyelerde yapmak daha kolay. Buna eminim. O zaman bu bütçeyi verginin dağılımı değiştirmenin anlamı olur. Bu negatif vergi meselesinde de mesela bu da bir talep olarak sunulabilir. Bu da sadece gelişmiş ülkeler olarak ayırım yapmayalım İrlanda'da var bu. Devletin sınıfsal niteliğine biz emekçiler açısından biz müdahale edebildiğimiz ölçüde bunlar olacak. İlla gelişmiş bir yer var ve orada oluyor diye değil aynı insanlar örgütlenip bunun üzerinden mücadele geliştirdiklerinde gelişmiş bir ülkede de olabilir. O yüzden ufkumuzu daha açık tutmamız gerekiyor. Biz mücadele edersek olur ama yoksa devlet dese ki ben belediyeye aktarıyorum ama demokratik yolları kullanarak oradaki büt-

çelemeye müdahale etmedikçe aynı tas aynı hamam devam eder. Ne kadar aşağıdan böyle bir müdahale gerçekleştirebilirsek bizim için iyi olur.

AZİZ ÖZKAN

Teşekkürler hocam. Evet arkadaşlar son sözlerimizi söylerken aslında Selin Hoca konunun son noktasını bizlere ön açıcı şöyle söyleyeyim mücadeleyi bize gösteriyor. Hem kamu emekçileri açısından hem mali müşavirler açısından da hem toplumun tüm dinamikleri açısından kapitalizmin kar hırsına karşı mücadeleyi örgütlememiz gerekiyor. Toplanan vergilerin nereye gittiğini takip etmemiz, sorgulamamız gerekiyor ve bizlere geri dönüşünü sağlaması için mücadele etmemiz gerekiyor. Savaşın sömürünün olmadığı bir arada eşit yurttaş temelinde verdiğimiz mücadelenin devamını buradan söyleyerek bu mücadelenin sözünü vererek ben de teşekkür ederim katkılarınızdan dolayı.

Maliye Bakanlığının kutlamalarına karşı biz her zaman kutlamayı değil mücadeleyi sorunların karşısında çözüm önerilerini savunan bir politikayla sürekli devam edeceğiz.

Hepinize teşekkür ederim katkılarınızdan dolayı.

